

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
SECUNDAIR ONDERWIJS**

Afstudeerproject

Studiekeuzebegeleiding? in de derde graad ASO/TSO

PROMOTOR
ANNEMIE SKOPINSKI
PEDAGOOG

ELKE BLOEMEN
WISKUNDE & HANDEL-BUROTICA
ACADEMIEJAAR 2013-2014

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
SECUNDAIR ONDERWIJS**

Afstudeerproject

Studiekeuzebegeleiding? in de derde graad ASO/TSO

PROMOTOR
ANNEMIE SKOPINSKI
PEDAGOOG

ELKE BLOEMEN
WISKUNDE & HANDEL-BUROTICA
ACADEMIEJAAR 2013-2014

Voorwoord

De voorbije jaren zag ik heel wat krantenkoppen passeren met betrekking tot de studiekeuze naar het hoger onderwijs. “Unief is babysitter van rijke kinderen”, “Drop-out: bijna de helft”,... Deze krantenkoppen laten uitschijnen dat het niet zo goed gesteld is met de studiekeuze van de jeugd. Bovendien wil men het onderwijs hervormen, deels om de structuur van het onderwijs overzichtelijker te maken en leerlingen zo een beter zicht te verschaffen over de keuzemogelijkheden die er zijn.

Vanuit de keuzemodule studiekeuzebegeleider die ik als studente leraar secundair onderwijs aan de hogeschool PXL volg, vond ik het dan ook interessant om de studiekeuze van de huidige generatie te onderzoeken. En zo ontstond het idee om dit afstudeerproject te maken.

Dankzij de drie scholen en vooral hun leerlingen heb ik een zicht kunnen krijgen op de ervaring van de verschillende betrokken partijen inzake studiekeuze. Dankzij mijn promotor Annemie Skopinski heb ik dat vervolgens in een afstudeerproject kunnen gieten. Naast hen wil ik ook mijn vrienden en familie bedanken voor de steun en het vertrouwen dat zij gaven tijdens het ontwikkelen van dit afstudeerproject.

Dit onderzoek was een leerrijke ervaring voor mij. Ik heb mijn licht kunnen opsteken bij drie studiekeuzebegeleiders en heb zo de mogelijkheid om de positieve elementen uit elke begeleiding mee te nemen indien ik zelf ooit een functie als schoolloopbaanbegeleider zou bekleden. Misschien vindt u ook nog enkele leuke ideeën terug tijdens het lezen van dit afstudeerproject.

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoud	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Loopbaanbegeleiding	6
1 Van beroepsoriëntering naar levensloopbaanbegeleiding	6
1.1 Levensloopbaanbegeleiding over de jaren heen.....	6
1.2 Wat is (levens)loopbaanbegeleiding?	6
2 Naar een dynamisch keuzemodel	7
Hoofdstuk 2: Visie van de Vlaamse onderwijsraad op levensloopbaanbegeleiding	9
1 Oorsprong van het advies	9
2 De aanbevelingen aan de scholen en scholengemeenschappen secundair onderwijs..	9
2.1 Het belang van een visie en beleid rond levensloopbaanbegeleiding	9
2.2 Ruimte maken voor levensloopbaanbegeleiding en kansen benutten	11
2.3 Samenwerking in het kader van levensloopbaanbegeleiding	12
Hoofdstuk 3: De proef op de som	14
1 Aanpak	14
2 Levensloopbaanbegeleiding in school A	14
2.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding	14
2.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze.....	16
2.3 Het beleid versus het VLOR-advies	18
2.4 De invloed van de schoolloopbaanbegeleiding in school A op de keuzes van de leerlingen	20
2.4.1 Doelpubliek van de enquête	20
2.4.2 Opbouw van de enquête	20
2.4.3 Resultaten van de enquête.....	21
3 Levensloopbaanbegeleiding in school B	24
3.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding	24
3.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze.....	24
3.3 Het beleid versus het VLOR-advies	25
3.4 De invloed van de schoolloopbaanbegeleiding in school B op de keuzes van de leerlingen	27
3.4.1 Doelpubliek van de enquête	27
3.4.2 Opbouw van de enquête	28
3.4.3 Resultaten van de enquête.....	28
4 Levensloopbaanbegeleiding in school C	31
4.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding	31

4.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze.....	31
4.3 Het beleid versus het VLOR-advies	32
Besluit.....	34
Literatuurlijst.....	36
Bijlagen.....	37

Inleiding

Uit een onderzoek van de Vlaamse overheid¹ blijkt dat in tien jaar tijd (van 2001 tot 2011) het aantal inschrijvingen in het hoger onderwijs gestegen is met 36%. De vraag is echter of al deze studenten ook hun initieel gekozen opleiding beëindigen. Hier zijn weinig tot geen cijfers over terug te vinden.

Toch wordt er vaak beweerd dat veel studenten tijdens het eerste jaar hoger onderwijs afhaken. Uit een onderzoek² blijkt dat slechts 49,8% van de eerstejaars slaagt in het hoger onderwijs. Wat de niet-geslaagden doen, blijft dan een vraag. De ene student besluit om een andere opleiding aan te vatten, een andere student beslist om zich op de arbeidsmarkt aan te melden.

Vanzelfsprekend dringt zich dan de vraag op waaraan deze uitstroom te wijten is. Onderzoek van het Vlaams Secretariaat Katholiek Onderwijs³ toont aan dat onder andere kenmerken eigen aan de student, zoals de vooropleiding, de sociaal economische status van de ouders, geslacht en leeftijd, beïnvloedende factoren zijn. Drop-outs geven zelf vaak de volgende verklaring: "De opleiding is anders dan ik verwacht had" en "ik heb een verkeerde studiekeuze gemaakt".

Dat doet een volgende vraag rijzen: hoe is die studiekeuze ontstaan? Waar schort het aan de begeleiding bij het maken van deze studiekeuze?

Vooraleer we deze vragen kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk om ons te verdiepen in de literatuur. Men spreekt namelijk niet langer van 'studiekeuzebegeleiding', maar van 'levensloopbaanbegeleiding'. Waar komt deze verandering vandaan en wat is het verschil? Verder wordt er ingegaan op het verloop van het keuzeproces. In de literatuur vind je de benadering van het dynamische keuzemodel terug. Er werd besloten dieper in te gaan op het model van Van Esbroeck.

Tot slot wordt ook het advies van de Vlaamse Onderwijsraad inzake studiekeuzebegeleiding naar het hoger onderwijs van naderbij bekeken: wat kan er volgens hen verbeterd worden op vlak van studiekeuzebegeleiding?

Uiteindelijk volgt dan een praktijktoets waarbij de levensloopbaanbegeleiding in drie scholen onderzocht en getoetst wordt aan het VLOR-advies.

Idealiter zouden we op deze manier een antwoord vinden op de vraag waar schoolloopbaanbegeleiding kan helpen om meer gekwalificeerde uitstroom uit het hoger onderwijs te genereren. Helaas zijn we beperkt in tijd waardoor we deze vraag concretiseren naar de volgende: "Wat is de invloed van schoolloopbaanbegeleiding op school op de zekerheid van de studiekeuze van de leerling op het einde van het zesde jaar ASO of TSO?".

¹VLAAMSE OVERHEID, *hoger onderwijs in cijfers – addendum*, internet, december 2011, (http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/werken/studentadmin/studentengegevens/hoger_ondewijs_in_cijfers-addendum.pdf).

²MARTENS, P., *Struikelen over de eerste horde*, internet, 2 maart 2011, (<http://www.econ.kuleuven.be/VIVES/indepers/2011/knack-20110302-p74-509255409.pdf>)

³GOOVAERTS, M., *Wie overleeft het eerste bachelorjaar niet? Een onderzoek naar drop-out in het hoger onderwijs*, internet, september 2012, (http://ond.vsko.be/pls/portal/docs/PAGE/VVKHORUBRIEKEN2010/VVKHO2010/07/COPY_OF_COPY_OF_02%20200911%20VAN%20WEEL/201209_GOVAERTS_DROP-OUT.PDF).

Hoofdstuk 1: Loopbaanbegeleiding

1 Van beroepsoriëntering naar levensloopbaanbegeleiding

1.1 Levensloopbaanbegeleiding over de jaren heen⁴

Tot op de dag van vandaag zijn er al een heel aantal termen gebruikt om de taak van het onderwijs inzake begeleiding te benoemen. Deze namen werden vaak gekozen in functie van de te vervullen taken.

Zo sprak men in de eerste helft van de twintigste eeuw van beroepsoriëntering. Er was dan een expert die de leerling vertelde welk beroep geschikt was voor hem of haar. Later bedacht men dat de basis voor het latere beroepsleven tijdens de schoolloopbaan werd gelegd. Vanaf toen sprak men van studie- en beroepsoriëntering.

Daarna groeide het besef dat de keuzes die leerlingen tijdens hun schoolcarrière maken van vergelijkbare aard zijn als de keuzes die in het beroepsleven gemaakt moeten worden. Men besteedde dus meer aandacht aan de keuzeprocessen op zich. De term studie- en beroepskeuzebegeleiding werd vervangen door keuzebegeleiding.

De term loopbaanbegeleiding werd geïntroduceerd toen men inzag dat naast het keuzeproces ook de gehele ontwikkeling die leidde tot die keuze begeleid moest worden.

Nu in onze huidige maatschappij de voorspelbaarheid en stabiliteit verdwenen is en er meer aandacht geschonken wordt aan levenslang leren en zelfstandigheid in functie van het latere leven, spreekt men van levensloopbaanbegeleiding.

1.2 Wat is (levens)loopbaanbegeleiding?⁵

“Loopbaan is een uniek patroon van subjectief ervaren rollen, gebonden aan werk, leren, vrije tijd en sociaal leven, gespreid over het ganse leven van een persoon.” (Van Esbroeck, Tibos, Zaman)

Deze omschrijving gaat er vanuit dat een loopbaan uit veel meer bestaat dan arbeids- en schoolgebonden aangelegenheden. Dat betekent dan ook dat de begeleiding meer omvat dan het ondersteunen van het ontwikkelingsproces van de studerende en de arbeidende rol. De persoon moet in zijn of haar totaliteit ondersteund worden bij het uitbouwen van een loopbaan.

Dat betekent dat leerlingen voorbereid worden op de huidige maatschappij en diens wispelturigheid. Leerlingen moeten leren omgaan met de intensere competitie, de internationalisering van de economie, snelle technologische ontwikkelingen, culturele diversiteit bij werknemers en een hebzuchtige economie. Daarnaast wordt er ook verwacht dat leerlingen flexibel zijn en om kunnen gaan met onzekere werkgelegenheid.

⁴ Gebaseerd op:

VAN ESBROECK, R., TIBOS, K., ZAMAN, M., *Schoolloopbaanbegeleiding als start voor een levensloopbaanbegeleiding*, internet, (22 februari 2013), (http://www.go-clb.be/intranet/sleutelmap/Storage/Sleutelmap_theorie.pdf).

⁵ Idem.

Werken aan de zelfstandigheid van de leerlingen en hen bijbrengen om levenslang te leren, zijn twee grote aandachtspunten binnen de levensloopbaanbegeleiding. Verder wordt er van begeleiders ook verwacht dat ze leerlingen de vaardigheden bijbrengen die nodig zijn om (goede) beslissingen te maken en hen leren omgaan met de veranderingen en onzekerheden in de maatschappij.

Van begeleiders wordt niet verwacht dat ze zich enkel bezig houden met keuzebegeleiding, maar ook dat ze leerlingen voorbereiden om hun eigen loopbaan te beheren. Beroepsoriëntering, studiekeuzebegeleiding,... zijn in onze huidige samenleving dus niet langer de meest geschikte termen.

2 Naar een dynamisch keuzemodel⁶

Het dynamische keuzemodel van de heer Van Esbroeck wordt vaak gebruikt in de dagdagelijkse praktijk.

In tegenstelling tot de vroegere gefaseerde modellen gaat dit model er niet vanuit dat het maken van een keuze volgens een vastgelegd proces verloopt. Van Esbroeck bespreekt zes keuzeacties die best doorlopen worden om een goede (studie)keuze te maken.

Een eerste keuzeactie is het sensibiliseren. Tijdens deze actie wordt de persoon in kwestie zich bewust van het feit dat er een keuze dient gemaakt te worden en dat hij die zelf moet maken. Deze actie vormt het beginpunt van het keuzeproces en ligt dus wel vast.

Vervolgens zijn er een viertal keuzeacties die in willekeurige volgorde doorlopen kunnen worden.

Eén van deze keuzetaken is het exploreren van het ik. Hierbij gaat de persoon zijn of haar zelfkennis bevorderen. Dat gaat dan over het ontdekken of benoemen van de eigen capaciteiten, interesses, motivatie en doelen. Aangezien je leven ook beïnvloed wordt door je waarden en overtuigingen, onderwerp je die ook best even aan een doorlichting.

Naast zelfkennis is het ook belangrijk om te weten waartussen je allemaal moet of kan kiezen. Hiervoor ga je dan de omgeving onderzoeken. Tijdens deze keuzeactie ga je mogelijke opleidingen en beroepen verkennen. Dat kan door middel van verschillende informatiebronnen zoals de opendeurdagen, de studie-informatiedagen, openlesdagen, ... Vaak ga je die verkregen informatie dan ook evalueren.

Zoals eerder vermeld is een voorwaarde om aan het keuzeproces te starten, de sensibilisatie van jezelf. Toch sta je er niet alleen voor bij het maken van een keuze. Het is belangrijk om je bewust te zijn van de invloed van andere personen, de rol van economische aspecten (bijvoorbeeld: je kiest niet voor een bepaalde studierichting omdat je dan op kot moet en dat kost geld) en maatschappelijke ontwikkelingen. Wanneer je die beïnvloedende factoren van dichterbij bekijkt, ben je bezig met de exploratie van de relatie ik-omgeving, een vierde keuzeactie.

⁶ Gebaseerd op:

- VLAAMSE ONDERWIJSRAAD, *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, internet, 28 januari 2010, (<http://www.vlor.be/advies/advies-over-studiekeuze-naar-het-hoger-onderwijs>).

- LACANTE, VAN ESBROECK, DE VOS, *Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid*, internet, mei 2008, (<http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/2004/0401/eindrapport.pdf>).

Bij het maken van een studiekeuze is er een ruim aanbod aan keuzemogelijkheden. Het is belangrijk om deze na verloop van tijd te beperken zodat je je kan toelagen op het verdiepen van enkele overgebleven opties. Deze keuzetaak wordt de kristallisatie genoemd.

De exploratie van het ik, de omgeving, de relatie ik-omgeving en de kristallisatie zijn vier keuzeacties die niet noodzakelijk in de opgegeven volgorde doorlopen moeten worden. Het kan perfect zijn dat een leerling eerst begint bij de kristallisatie (en dus zijn of haar keuze beperkt tot drie studierichtingen) en vervolgens toch aan de exploratie van de omgeving werkt (de leerling breidt de drie studierichtingen uit tot vier of vijf omdat zijn interesse werd gewekt). Het onderzoeken van jezelf en de omgeving roept ook automatisch vragen op, waardoor je al vlug de relatie met je omgeving onderzoekt. Het spreekt voor zich dat deze keuzeacties dus ook naast elkaar kunnen plaatsvinden.

Het uiteindelijke doel is nog steeds het nemen van een beslissing. Daarom ligt deze laatste keuzeactie, tevens het eindpunt, ook vast. De beslissing en binding aan een keuze is een belangrijk moment. 'Binding aan een keuze' betekent dat de leerling zich gaat identificeren met de beslissing. In het geval van studiekeuze kan dat betekenen: het bijwonen van lessen, het afleggen van examens, deelnemen aan studentenverenigingen, ...

Van Esbroeck gaat er vanuit dat elk individu, afhankelijk van zijn of haar keuzeontwikkelingsniveau en de invloeden uit de omgeving, deze zes keuzeacties (in een willekeurige volgorde) doorloopt bij het maken van een goede keuze. Dat betekent echter niet dat elke keuzetaak evenveel aandacht moet krijgen.

Later lag dit model aan de basis van verschillende andere modellen, waaronder het model van mevrouw Veerle Germeijs.

De grote verschillen bevinden zich voornamelijk in de benamingen. Zo spreekt zij van keuzetaken in plaats van keuzeacties. De zes keuzeacties van Van Esbroeck werden vervangen door respectievelijk oriëntatie, exploratie zichzelf, exploratie omgeving breedte (algemene info over het hoger onderwijs), exploratie omgeving diepte (specifieke richtingen analyseren), beslissingsstatus en de binding.⁷

⁷ GERMEIJS, V., Mondelinge mededeling, via workshop PHL Congress, d.d. 16 januari 2013.

Hoofdstuk 2: Visie van de Vlaamse onderwijsraad op levensloopbaanbegeleiding⁸

1 Oorsprong van het advies

De Vlaamse onderwijsraad heeft in 2010 een advies geschreven over de studiekeuze naar het hoger onderwijs.

Dat advies vloeit voort uit de vaststelling dat er een grote uitval is in het eerste jaar hoger onderwijs enerzijds en de deelse mislukking van de democratisering van het hoger onderwijs anderzijds. Ze stellen namelijk vast dat heel wat jongeren uit kansarme gezinnen hun weg niet vinden naar het hoger onderwijs.

Daarom hebben ze besloten een aantal aanbevelingen te doen aan de verschillende actoren in het onderwijs over een goede studiekeuze na de derde graad secundair onderwijs.

Vertrekkende vanuit de onderzoeksvraag nemen we in dit afstudeerproject de actor “scholen en scholengemeenschappen secundair onderwijs” onder de loep. Tijdens het onderzoek wordt immers de schoolloopbaanbegeleiding binnen een aantal scholen onderzocht en getoetst aan het advies.

Aanbevelingen voor de overige vier actoren (instellingen die Ba-Ma en/of HBO5 aanbieden, de Centra voor Leerlingbegeleiding, de partners op de arbeidsmarkt en de overheid) zijn te vinden in het VLOR-advies.

2 De aanbevelingen aan de scholen en scholengemeenschappen secundair onderwijs

2.1 Het belang van een visie en beleid rond levensloopbaanbegeleiding

De Vlaamse onderwijsraad hecht veel belang aan de ontwikkeling van een breed gedragen visie en beleid inzake levensloopbaanbegeleiding. Deze visie moet tot stand komen via intern overleg waarbij de vormgeving, maar ook de aanpak besproken wordt. Ideaal zou zijn als er een universele aanpak binnen de school door alle betrokkenen gehanteerd wordt.

Een visie en beleid inzake levensloopbaanbegeleiding dat overeenstemt met het pedagogisch project en de globale leerlingenbegeleiding van de school is een vereiste. Zo kan een school ervoor kiezen om via de vakoverschrijdende eindtermen leerlingen voor te bereiden op een goede studiekeuze en hen onderzoekcompetenties bij te brengen die vereist zijn in het hoger onderwijs. Het is echter niet de bedoeling dat leerlingen voorbereid worden op één bepaalde studierichting. Idealiter wordt de waaier zo breed mogelijk gehouden, maar de voorbereiding op een bepaald studiegebied dat aansluit bij de studierichting die de leerlingen in het secundair onderwijs volgen, is beter te verwezenlijken.

⁸ VLAAMSE ONDERWIJSRAAD, *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, internet, 28 januari 2010, (<http://www.vlor.be/advies/advies-over-studiekeuze-naar-het-hoger-onderwijs>).

Eén van de aandachtspunten bij het uitstippelen van een visie en beleid is het opstellen van een traject met een duidelijke fasering van de keuzeacties. Een school kan er bijvoorbeeld voor kiezen om in de eerste graad met het Project HorizonTaal te werken, in de tweede graad de keuze-uren in te vullen in het kader van levensloopbaanbegeleiding en in de derde graad SID-in en dergelijke bij te wonen in de hoop dat de leerlingen in de loop van de voorgaande jaren al hebben leren kiezen.

De aandacht die besteed wordt aan de keuze bij scharniermomenten in het onderwijs, blijkt belangrijk te zijn. Stel dat een leerling die overgaat van de tweede naar de derde graad in het secundair onderwijs beslist om sociale technische wetenschappen te volgen omdat hij of zij bijvoorbeeld geen zin heeft om veel voor school te werken. Zonder het te beseffen en te willen hypothekeert deze leerling misschien zijn of haar verdere studiekeuze, want stel dat deze leerling later beseft dat hij of zij graag economie aan de universiteit wilt volgen, dan is zijn of haar studiekeuze niet optimaal geweest. Voldoende aandacht besteden aan de gevolgen van de keuzes op scharniermomenten is belangrijk, zonder dat de leerlingen bang gemaakt worden natuurlijk.

Daarnaast besteedt men best continu aandacht aan keuzebegeleiding over alle jaren heen. Het is immers belangrijk dat leerlingen realistische informatie over de eigen capaciteiten én over de vereisten van de opleiding verkrijgen. Een begeleiding over alle jaren heen kan deze informatie steeds verder uitbouwen en eventueel corrigeren. Leerlingen kunnen de raad krijgen om informatie op te zoeken via internet, in brochures, bij de hoge onderwijsinstellingen zelf, maar ook oud-leerlingen, huidige studenten, familie, vrienden, kennissen,... worden best aangewezen als een belangrijke bron van informatie.

Verder houdt een onderwijsinstelling best rekening met de schoolpopulatie. Wanneer er voornamelijk allochtone leerlingen zijn, is er bijvoorbeeld meer nood aan gerichte begeleiding. Ouders moeten misschien overtuigd worden om hun kinderen verder te laten studeren en leerlingen hebben misschien nood aan positieve rolmodellen ter motivatie. Deze leerlingen stromen immers doorgaans minder door naar het hoger onderwijs.

Naast de nationaliteit van de populatie, is ook de onderwijsvorm die ze volgen van belang. Zo hebben leerlingen uit het BSO meer nood aan een begeleiding die afgestemd is op de arbeidsmarkt, terwijl leerlingen uit het ASO nood hebben aan een begeleiding die afgestemd is op het hoger onderwijs. Dat kan bepalend zijn voor de activiteiten die een school besluit in te richten: leerlingen uit het ASO gaan bijvoorbeeld naar de SID-in en de school kan oud-leerlingen uitnodigen die over hun eigen ervaringen vertellen, leerlingen uit het BSO hebben niet veel aan deze informatie. Als alternatief gaan ze bijvoorbeeld naar de beurs "Verruim je horizon" en de school kan mensen uit een bepaalde beroepssector uitnodigen. Afhankelijk van de richtingen TSO die een school aanbiedt, kan de school beslissen aan welke activiteit deze leerlingen deelnemen (of misschien zelfs aan beide?).

Nog een aandachtspunt bij de begeleiding is het evenwicht zoeken tussen stimuleren en gepast inspelen op de situatie: worden de leerlingen van begin tot einde begeleid? Waar leggen we de accenten? Werken we met een vast moment waarop CLB-medewerkers bereikbaar zijn? Werken we individueel of in groep, ongeacht dat niet elke leerling met eenzelfde keuzeactie bezig is?

Rekening houden met de emotionele dimensie van het kiezen, oog hebben voor de vraag 'of' iemand gaat verder studeren en niet allen 'wat', voor het ontbreken van studiehouding, inzet en motivering en de invloed van de naaste omgeving is ook belangrijk.

Begeleiders moeten leerlingen zicht doen krijgen op de aanvangsvereisten van opleidingen en hun eigen motivatie en studiehouding. Ze mogen er ook niet vanuit gaan dat een leerling per definitie gaat verder studeren.

Als school of begeleider is het belangrijk om te beseffen dat levensloopbaanbegeleiding niet stopt wanneer de leerling een keuze gemaakt heeft. Er is geen zekerheid dat de leerling zich ook aan de keuze vasthoudt. Daarom moet er na het maken van de keuze ook aandacht zijn voor de binding aan die keuze: de leerling moet zich goed voelen bij de gemaakte keuze en zich ermee identificeren zoals Van Esbroeck reeds aanhaalde.

Om deze visie en voornamelijk het beleid uit te stippelen, kan een school beroep doen op heel wat beschikbaar materiaal. Zo heeft de site van Onderwijs Vlaanderen een soort databank over al het beschikbaar materiaal.⁹ Er bestaat ook materiaal, ontwikkeld door het Vlaamse minderhedencentrum, om rond diversiteit en studiekeuze te werken¹⁰.

Eenmaal de school een visie en beleid heeft opgesteld, is het aangewezen ouders en leerlingen hierover te informeren. Dat kan via de overlegorganen waarin ouders betrokken zijn, maar ook via infoavonden. Ouders op de hoogte brengen van het doel van levensloopbaanbegeleiding en hun taak hierin, is een nuttig gegeven.

2.2 Ruimte maken voor levensloopbaanbegeleiding en kansen benutten

Het is natuurlijk makkelijk gezegd hoe een beleid eruit moet zien, maar je moet ook de ruimte en de tijd hebben om het uit te voeren.

Een personeelslid aanstellen voor levensloopbaanbegeleiding kan een hulp zijn. Daarnaast kan de school een beperkte groep leraren zich laten specialiseren in het thema. Zowel de school als de leerlingen zullen hier baat bij hebben.

Daarnaast kan een school het complementair deel in de lessentabellen benutten. Er kunnen dan bijvoorbeeld seminaries rond keuzevaardigheden, verkenning van het werkveld, verkenning van zichzelf,... worden gehouden.

De regelgeving inzake gewettigde afwezigheden biedt ook een (minder populaire) uitweg: een directeur kan afwezigheden toestaan zolang het behalen van de eindtermen niet in het gedrang komt. Op die manier kan een leerling toestemming krijgen om bijvoorbeeld een openlesdag bij te wonen.

Om willekeur tegen te gaan, kan de onderwijsinstelling het misschien structureel organiseren door bijvoorbeeld een vast moment vast te leggen. De VLOR doet echter geen uitspraken over de invulling van deze structurele organisatie. Die is namelijk afhankelijk van de draagkracht van de school.

Een andere kans omtrent levensloopbaanbegeleiding bevindt zich in het organiseren van een extra klassenraad over studiekeuzes van de laatstejaars.

⁹ ONDERWIJS VLAANDEREN, *Studie- en beroepskeuze: materialen en initiatieven*, internet, (14 mei 2013), (http://www.ond.vlaanderen.be/proeftuinen/Studie_en_beroepskeuze/default.htm#materialen).

¹⁰ VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM, *Toolbox studiekeuze*, internet, 2012, (<http://www.kruispuntmi.be/toolbox/thema.aspx?id=624&fid=37>).

Leerkrachten zijn immers een belangrijke informatiebron voor leerlingen. Zij hebben immers voor een groot deel zicht op de competenties van hun leerlingen.

Tot slot kan een school, indien er voldoende aandacht wordt besteed aan levensloopbaanbegeleiding over alle jaren heen, beroep doen op de autonome en flexibele organisatie van de derde graad. Indien leerkrachten merken dat leerlingen niet op hun plaats zitten of de leerlingen zelf van richting willen veranderen, kan de leerling in kwestie tot 15 januari geheroriënteerd worden, mits toestemming van de klassenraad. Let wel, het gaat om leerlingen uit het eerste jaar van de derde graad. Indien de leerling later nog van richting wil veranderen, is hij of zij verplicht zijn of haar derde graad over te doen. Tenzij de delibererende klassenraad op basis van ernstige medische, psychische, sociale of onderwijskundige redenen de laattijdige overschakeling toch toelaat.

2.3 Samenwerking in het kader van levensloopbaanbegeleiding

Een enorme kans, die toch wel een aparte titel verdient, is het samenwerken rond levensloopbaanbegeleiding. Een onderwijsinstelling kan beroep doen op andere scholen, het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst, oud-leerlingen, ouders,...

Het samenwerken met andere scholen kan een taakverlichting vormen. Binnen scholengroepen of –gemeenschappen kunnen leerlingen doorverwezen worden voor bijvoorbeeld extra info over bepaalde studierichtingen, maar ook de organisatie van bepaalde activiteiten kan via deze weg misschien vereenvoudigd worden.

Alle onderwijsinstellingen werken samen met een centrum voor leerlingenbegeleiding. Het is belangrijk om een afsprakennota op te stellen zodat elke actor weet wat zijn of haar taken zijn. Het CLB kan zeker raad geven wanneer leerlingen vastlopen in hun keuzeprocessen. Levensloopbaanbegeleiding behoort immers expliciet tot de taken van het CLB.¹¹

Om de overstap van school naar CLB niet te vlug te maken, kan een school, zoals eerder vermeld, een specialisatieteam samenstellen. Om die extra nascholingen en bijscholingen te verwezenlijken, kan de school onder andere beroep doen op de pedagogische begeleidingsdienst. Deze werkt vaak vraaggestuurd.

Niet te onderschatten partners in levensloopbaanbegeleiding zijn de ouders en de oud-leerlingen. Ouders spelen een grote rol in de studiekeuze van de leerlingen, emotioneel en financieel. Ze moeten hun kinderen de ruimte laten om zelf te kiezen, maar willen hen toch begeleiden en behoeden voor de verkeerde keuzes. Hen regelmatig informeren over de stand van zaken, zal de angst voor verkeerde keuzes en de eventuele onzekerheid over hun handelen misschien wel onderdrukken.

Daarnaast worden sommige leerlingen misschien belemmerd om verder te studeren door de financiële situatie van hun ouders. Ouders dan wijzen op het belang van studeren en de financiële hulpmiddelen (denk aan de studiebeurs, de sociale dienst van de onderwijsinstelling,...), is een belangrijke taak van de school.

¹¹ ONDERWIJS VLAANDEREN, *Decreet betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding*, internet, 19 februari 2013, (<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12274>).

Oud-leerlingen kunnen leerlingen dan weer een extra duwtje in de rug geven. Ze kunnen extra info geven over de gang van zaken op een hogeschool of universiteit en zo inspelen op de verwachtingen van de leerlingen opdat deze realistischer zijn. Allochtone oud-leerlingen kunnen, zoals reeds vermeld, een rolmodel zijn.

Daarnaast werkt het inzetten van oud-leerlingen als informatiebron vaak drempelverlagend. Zij staan nog net iets dichterbij de doelgroep dan de leerkrachten.

Door al deze mensen te betrekken in de levensloopbaanbegeleiding, optimaliseert de onderwijsinstelling haar beleid en dat komt ten goede van de leerlingen en de onderwijsinstelling zelf.

Hoofdstuk 3: De proef op de som

1 Aanpak

Om de invloed van de levensloopbaanbegeleiding van de school op de zekerheid van de studiekeuze van de leerlingen na te gaan, werden er drie scholen uitgekozen om te onderzoeken. Deze scholen werden gekozen op basis van een aantal elementen. De drie scholen die gecontacteerd werden behoren elk tot een ander net. Met andere woorden werd een school uit het gemeenschapsonderwijs, het katholiek onderwijs en het provinciaal onderwijs gecontacteerd. Twee scholen zijn gelegen in de regio midden-Limburg. De derde school is gelegen in Noord-Limburg.

Vooraleer er onderzocht kan worden of de levensloopbaanbegeleiding een invloed heeft, is het noodzakelijk om deze begeleiding in kaart te brengen. Daarom wordt er van elke begeleider een interview afgenomen (zie bijlage 2, 3 en 4) en worden op elke school één of meerdere activiteiten bijgewoond. Indien mogelijk worden ook de visie- en beleidsteksten van de scholen van naderbij bekeken.

Tot slot krijgen ook de leerlingen hun inbreng via een enquête (zie bijlage 1) waarin zij weergeven hoe zeker ze van hun studiekeuze zijn en of de begeleiding op school daartoe heeft bijgedragen.¹²

2 Levensloopbaanbegeleiding in school A

2.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding¹³

Gedurende een bepaalde tijd was er in deze school geen concrete visie en concreet beleid omtrent studiekeuze. Al vlug werd dat als een gemis beschouwd. De begeleider merkte in de pedagogische raad op dat leerlingen niet wisten waar ze aan begonnen wanneer ze gingen verder studeren en kreeg toestemming om iets uit te werken.

Doorheen de jaren is de begeleider, samen met collega's, blijven sleutelen aan hun visie en beleid en hij verwacht dat er steeds ruimte voor verbetering zal zijn.

De visie van de school vertrekt vanuit het feit dat het begeleiden van een studiekeuze meer is dan alleen maar informeren en opties afwegen. In hun begeleiding staat de leerling centraal en wordt hij of zij omringd door een netwerk van betrokkenen: leerkrachten, directie, ouders, CLB, kennissen en liefst ook hoger onderwijsinstellingen.

Om hun visie vorm te geven heeft de school twee luiken onderzocht. Het eerste luik betreft de verschillen tussen het secundair en het hoger onderwijs. In de visietekst worden vijf factoren besproken die drastisch veranderen in het hoger onderwijs. Ten eerste neemt de hoeveelheid leerstof substantieel toe. Ten tweede is de snelheid waarop deze leerstof gegeven wordt, beduidend hoger. Ten derde stijgt de moeilijkheidsgraad van de te kennen leerstof. Daarbij komt ook de vierde factor: de leerstof moet grondiger gekend zijn.

¹² Om de privacy van de scholen te respecteren worden zij niet met naam genoemd.

¹³ Gebaseerd op schoolinterne documenten:

- SCHOOL A, Visie op voorbereiding hoger onderwijs, 2010.
- BEGELEIDER SCHOOL A, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 28 mei 2013. (zie bijlage 2)

Tot slot vereist studeren in het hoger onderwijs een zekere zelfstandigheid, want er zijn geen tussentijdse toetsen en dergelijke meer.

Het tweede luik betreft het nagaan van slaagpijlers van oud-leerlingen via een enquête. De school ontdekte dat leerlingen om tal van redenen falen en dat leerlingen die wel meteen slagen aan een viertal pijlers voldoen.

Zo bleek na een analyse van de resultaten dat leerlingen die in het secundair onderwijs een totaalpercentage boven 70% scoorden beduidend beter scoorden in het hoger onderwijs. De school vermoedt dat dit komt doordat deze leerlingen weten wat grondig studeren inhoudt en ze zich bijgevolg kunnen focussen op de toegenomen hoeveelheid leerstof.

Een tweede slaagpijler is inzet. Dat bleek uit het feit dat sommige leerlingen die hoger dan 70% scoorden in het secundair onderwijs, toch niet slaagden. Vermoedelijk was een minimale inzet toen voldoende en worden ze nu in het hoger onderwijs geconfronteerd met de toegenomen hoeveelheid.

Ten derde is de studiemethode van de leerling van groot belang. Uit het onderzoek bleek dat sommige leerlingen een goede studiementaliteit hadden, maar er toch niet geraakten. Vaak bleek hun studiemethode niet aangepast te zijn aan het hoger onderwijs.

Tot slot werd ook hier het belang van motivatie aangetoond. Leerlingen die gemotiveerd waren voor hun opleiding of later beroep, konden beter met tegenslagen omgaan en haakten niet vroegtijdig af.

Samengevat betekent dit dat leerlingen die goed scoren in het secundair onderwijs, een goede inzet en studiemethode hebben en gemotiveerd zijn maximale slaagkansen hebben. De visie van de school vertrekt dan ook vanuit deze vier slaagpijlers die op een of andere manier gelinkt zijn aan de vijf veranderingen in het hoger onderwijs.

Zo wil de school het niveau van de leerlingen in het vijfde en zesde jaar boven de 70% brengen om aan de eerste slaagpijler te voldoen. De school acht het ook noodzakelijk leerlingen grondig te informeren over de vereisten in het hoger onderwijs wat betreft inzet. Daarnaast willen ze de leerlingen begeleiden in het ontwikkelen van een aan het hoger onderwijs aangepaste studiemethode en de nodige zelfstandigheid. Om de leerlingen te motiveren en gemotiveerd te houden is het, aldus de school, belangrijk mee te delen welke factoren motivatievernietigend zijn (bv. herexamens van Kerstexamens) en hen tips te geven om de motivatie op peil te houden. Tot slot zijn er bepaalde richtingen waarbij toelatingsexamens ingericht worden. De school neemt het voorbereiden op deze examens ook tot zijn takenpakket.

De school vertrekt vanuit het idee dat één van de kerntaken van het secundair onderwijs is leerlingen zo hoog mogelijke slaagkansen te geven in het onderwijs. Daarvoor is uiteraard een goede begeleiding noodzakelijk. Het leerkrachtenteam staat dan ook achter deze visie. De begeleiding van de laatstejaars wordt voornamelijk gedragen door de klastitularissen van het zesde jaar daar deze de vakleerkrachten zijn specifiek voor de richting waarin de leerlingen zitten. Deze titularissen mogen dan wel niet specifiek opgeleid zijn voor deze materie, ze zijn toch goed op de hoogte van het onderwijslandschap dankzij de infosessies van het CLB.

2.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze¹⁴

Dat voor de school de begeleiding om meer dan alleen het maken van een studiekeuze gaat, werd inmiddels duidelijk. De school vertrekt in hun visie vanuit een viertal slaagpijlers en reikt aan het team een aantal tools aan om deze slaagpijlers te verwezenlijken.

Een eerste instrument is het onderwijs dat gegeven wordt door de leerkrachten. Met het oog op de slaagpijler niveau is het belangrijk dat de leerlingen een zo hoog mogelijk niveau wordt bijgebracht en dat ze begeleid worden in het verfijnen van hun studiemethode. Het is met andere woorden de taak van elke leerkracht om leerlingen de nodige kennis, vaardigheden en attitudes bij te brengen die noodzakelijk zijn voor een start in het hoger onderwijs. Dat betekent dat de hoeveelheid leerstof, de snelheid waarmee de leerstof gegeven wordt, de zelfstandigheid en de moeilijkheidsgraad van de leerstof verhoogd wordt met het oog op de vereisten in het hoger onderwijs. Concreet probeert de school hieraan te werken door een uniforme quoteringschaal te gebruiken voor toetsen, taken en attitudes. Ook door de examens semestrieel te organiseren in de derde graad hoopt de school dat leerlingen leren omgaan met het verwerken van grote leerstofhoeveelheden. Daarnaast organiseert de werkgroep leren leren of studiebegeleiding sessies 'leren leren' en worden controletoeetsen voorzien van een zelfevaluatie om de studiemethode van de leerlingen onder de loep te houden. Ook de schoolrapporten zijn tweejaarlijks voorzien van zelfevaluatiefiches waarop de leerlingen hun eigen studiemethode en inzet scoren.

Een tweede, tevens zeer belangrijk, instrument is het studiekeuzedossier dat door de begeleider en collega's werd opgesteld. Dat dossier werkt in feite als een kapstok op het vlak van studiekeuze. In vier stappen (oriënteren, informeren, analyseren en kiezen) probeert de leerling een goed beeld te krijgen van een studie en bijhorende beroepen. In de eerste fase, de oriëntatie, gaat de leerling zijn of haar interesses, waarden, persoonlijkheid en vaardigheden ontdekken. In diezelfde fase tast de leerling het aanbod aan opleidingen, beroepen en instellingen af. Als afsluitende opdracht van deze fase stellen de leerlingen een top drie op van opleidingen met bijhorende instelling die ze willen vergelijken.

In het kader van de oriëntatie worden een aantal activiteiten georganiseerd. Zo krijgen de leerlingen aan het begin van het zesde jaar een infosessie over het hoger onderwijs: de structuur van het hoger onderwijs wordt toegelicht en oud-leerlingen die net hun eerste jaar hoger onderwijs achter de rug hebben, komen vertellen over hun ervaringen. Ook voor de ouders wordt er een infoavond georganiseerd waar nogmaals de structuur van het hoger onderwijs wordt toegelicht. Tevens worden de ouders dan ook op de hoogte gebracht van het beleid inzake studiekeuze: wat wordt er gedaan, welke activiteiten vinden plaats, wat verwachten we van u, wat kost een jaar studeren? Deze informatie wordt deels verschaft door het CLB. Zij maken zich op deze manier ook kenbaar aan ouders en leerlingen indien ze bijvoorbeeld individuele begeleiding willen. Vroeg in het schooljaar vindt ook een infosessie over het toelatingsexamen geneeskunde en tandheelkunde plaats.

¹⁴ Gebaseerd op:

- SCHOOL A, Visie op voorbereiding hoger onderwijs, 2010.
- BEGELEIDER SCHOOL A, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 28 mei 2013. (zie bijlage 2)
- SCHOOL A, Studiekeuzedossier 2012-2013, 2012.

Vanaf het tweede semester starten de leerlingen met het informeren. Hiervoor worden hen verschillende kanalen aangereikt. Zo kunnen ze contact opnemen met oud-leerlingen via een databank met e-mailadressen en opleidingen van oud-leerlingen van de voorbije vijf jaar. Op Smartschool werd het vak 'studiekeuze' aangemaakt waar leerlingen terecht kunnen voor links naar nuttige websites over studiekeuze (loon, slaagcijfers, werkgelegenheid, beroepenfiches, vereiste voorkennis,...). Er wordt ook aangeraden om naar infodagen te gaan van instellingen die hun interesse gewekt hebben en brochures te raadplegen. Daarnaast raadt de school ook aan om advies te vragen in de omgeving en open lesweken bij te wonen. Omdat niet iedereen de mogelijkheid heeft raad te vragen bij de omgeving, wordt er ook een beroepenbeurs georganiseerd waar de leerlingen kunnen spreken met een persoon die het beroep uitoefent.

Tot slot wordt er met alle zesdejaars ASO en TSO naar de SID-in gegaan. Deze laatste activiteit is verplicht aangezien dit onder de schooluren plaatsvindt.

In het studiekeuzedossier kunnen de leerlingen dan de informatie noteren over de beroepen en de studies die ze met elkaar vergeleken hebben.

Rond begin maart komen de leerlingen dan in de fase van het beslissen terecht. In het studiekeuzedossier zijn pagina's voorzien waarop de leerlingen hun gegevens kunnen analyseren. Ze doen dat aan de hand van scoringsmatrix over de drie vergeleken beroepen enerzijds en de drie vergeleken studies anderzijds. Op de laatste pagina vult de leerling zijn of haar studiekeuze in en dient hij of zij die keuze te motiveren.

Het rapport wordt dan meegenomen naar een speciaal ingerichte klassenraad waar aan de hand van de kennis die zij hebben over de leerling (niveau, studiemethode, studiehouding, varia) vrijblijvend advies gegeven wordt over de studiekeuze van de leerling. Tevens oordeelt de klassenraad ook over de manier waarop de studiekeuze tot stand kwam (heeft de leerling zich voldoende geïnformeerd).

Om de leerlingen enigszins te "verplichten" serieus met hun studiekeuze bezig te zijn, wordt er een cijfer toegekend aan het studiekeuzedossier. De leerlingen leveren op drie momenten het dossier in bij de klastitularis en deze bekijkt de vorderingen van de leerling. Elke titularis heeft de keuze om dat cijfer ook effectief mee te laten tellen bij een vak. Dat wordt bijvoorbeeld gedaan binnen het project wetenschappen omdat zij ook met keuzevaardigheden te maken hebben en het dan perfect te verantwoorden is. Ook de ouders worden betrokken bij dit keuzedossier. Zij moeten immers op drie momenten een handtekening plaatsen en krijgen zo de kans om het dossier in te kijken en op die manier op de hoogte te zijn van waar hun kind mee bezig is.

Hoewel de begeleiding op vlak van studiekeuze stopt na de klassenraad, werd er toch een manier bedacht om hun oud-leerlingen in het eerste jaar hoger onderwijs bij te staan met tips en peptalk. De steungazet is een maandelijks elektronische nieuwsbrief die studietips van oud-leerlingen en leerkrachten meedeelt en motiverende boodschappen aan iedereen vertelt. Het is ook mogelijk de begeleider te mailen wanneer er zich kleine of grote crisissen voordoen.

2.3 Het beleid versus het VLOR-advies¹⁵

Voorheen werd reeds beschreven welke adviezen de Vlaamse Onderwijsraad formuleert voor een goede levensloopbaanbegeleiding. Hieronder wordt de levensloopbaanbegeleiding van school A besproken aan de hand van het VLOR-advies.

Eén van deze adviezen handelt over het ontwikkelen van een breed gedragen visie en beleid inzake dit thema. Er kan gesteld worden dat het team achter het beleid staat en dat het beleid aansluit bij het pedagogisch project van de school daar het tot stand kwam in de pedagogische raad.

Het begeleidingstraject werd ook dusdanig opgesteld dat er een duidelijke fasering van de keuzeacties wordt weergegeven. Via het keuzedossier ondergaan de leerlingen drie keuzeacties: oriënteren, informeren en beslissen. Er is dus sprake van een duidelijke lijn in de begeleiding.

De opbouw van het studiekeuzedossier houdt in zekere mate rekening met het dynamische keuzemodel van Van Esbroeck. Zo kan je de fase van het oriënteren in het keuzedossier vergelijken met het exploreren van het ik, de omgeving en de relatie tussen beide. Aan het einde van deze keuzeactie wordt dan van de leerlingen een kristallisatie verwacht: de leerlingen besluiten op welke drie studierichtingen ze zich verder gaan toespitsen. Vervolgens wordt er gedurende een hele periode aandacht besteedt aan het informeren over die studierichtingen. Dat is dus vergelijkbaar met de kristallisatiefase van Van Esbroeck. Tot slot eindigt het studiekeuzedossier ook met het nemen van een beslissing. Aangezien de leerlingen op geregelde tijdstippen bepaalde onderdelen van het studiekeuzedossier ingevuld moeten hebben, kan er enerzijds gesteld worden dat het niet om een dynamisch keuzeprocess gaat. Anderzijds wordt er in elke "fase" opnieuw teruggesproken naar de interesses, waarden, normen, verwachtingen,... van de leerlingen waardoor ze daar elke keer opnieuw over moeten nadenken. In die zin kan een leerling toch een dynamisch keuzeprocess doorlopen.

De VLOR raadt ook aan om een goede begeleiding over de jaren heen te organiseren. De begeleiding in het tweede jaar van de derde graad secundair onderwijs is in elk geval goed uitgewerkt. De begeleider geeft echter zelf toe dat het in de tweede graad beter kan, maar dat ze hier ook mee bezig zijn. Op dit moment wordt er een infoavond in het vierde jaar georganiseerd waarbij er vijf actiepunten, waaronder het ontwikkelen van een goede studiemethode, zelfstandigheid en een hoog niveau, aan de leerlingen worden meegedeeld die gericht zijn op de voorbereiding van het hoger onderwijs. Daarnaast wordt tijdens deze infosessie ook het aanbod binnen de school aan studierichtingen besproken. Dat betekent echter niet dat er verzwegen wordt dat er nog andere richtingen mogelijk zijn.

¹⁵ Gebaseerd op:

- SCHOOL A, Visie op voorbereiding hoger onderwijs, 2010.
- BEGELEIDER SCHOOL A, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 28 mei 2013. (zie bijlage 2)
- SCHOOL A, Studiekeuzedossier 2012-2013, 2012.
- VLAAMSE ONDERWIJSRAAD, *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, internet, 28 januari 2010, (<http://www.vlor.be/advies/advies-over-studiekeuze-naar-het-hoger-onderwijs>).

In de eerste graad wordt er gewerkt met interessetesten zodat de leerlingen kunnen ontdekken welke beroepen of studierichtingen bij hen passen. Daarnaast zijn er infosessies op school waarbij de leerlingen van het tweede jaar naar school komen en uitleg krijgen over de verschillende richtingen.

Een andere vereiste, aldus de VLOR, is het rekening houden met de schoolpopulatie bij het uitstippelen van het beleid. Tijdens dit afstudeerproject wordt de begeleiding voor de leerlingen ASO en TSO in kaart gebracht, dus er wordt vooral vergeleken hoe deze twee groepen benaderd worden. De school die we op dit moment bespreken heeft voornamelijk een aanbod aan TSO-richtingen die gericht zijn op het verder studeren. Volgens de begeleider gaat 93% van de TSO-leerlingen ook daadwerkelijk verder studeren. Voor de leerlingen uit het ASO is dat sowieso het geval. De begeleiders gaan er ook vanuit dat de stap voor iemand van het TSO naar het hoger onderwijs gelijkaardig is voor een leerling ASO naar de universiteit. Omwille van die redenen belanden deze leerlingen allemaal in hetzelfde begeleidingstraject. Er wordt met andere woorden geen onderscheid gemaakt tussen TSO- en ASO-leerlingen.

Uiteraard kan er ook een verschil in doelgroepen zijn omwille van bijvoorbeeld een gemengde populatie op vlak van nationaliteit. In deze school is echter nog geen 3% allochtoon. Vandaar dat ook hier geen gedifferentieerd beleid gehanteerd wordt.

Andere aandachtspunten handelen over het wel of niet individueel begeleiden van leerlingen en het in voldoende mate voorbereiden op het hoger onderwijs. De school in kwestie kiest ervoor om de individuele begeleiding voornamelijk over te laten aan het CLB bij ernstige problemen. Toch nemen ook enkele klastitularissen hun verantwoordelijkheid door minstens één keer per jaar een gesprek met elke leerling aan te gaan over zijn of haar studiekeuze. Daarnaast kan misschien gesteld worden dat de leerlingen goed bij het handje gehouden worden dankzij goed uitgewerkt materiaal, tevens een tip van de VLOR, namelijk het studiekeuzedossier zelf. Ook proberen de leerkrachten en begeleiders in te spelen op de veranderingen in het hoger onderwijs zoals hierboven (zie 2.1 en 2.2) beschreven.

Een visie- en beleidstekst wordt echter niet opgesteld om achteraf in de kast te steken en niet meer naar om te kijken. Dat gebeurt in deze school ook niet. Het beleid wordt steeds aangepast naargelang de school het nodig acht. Bovendien communiceren ze hun beleid ook naar de ouders en leerlingen toe, wat tevens een andere vereiste volgens de Vlaamse onderwijsraad is.

In het voorgaande hoofdstuk worden ook een aantal alinea's geweid aan het benutten van kansen in de regelgeving en ruimte maken voor het onderwerp (zie 2.2). Voor deze school kan gesteld worden dat zij een aantal personeelsleden hebben die gericht bezig zijn met het ontwikkelen en up-to-date houden van een levensloopbaanbegeleiding. Ook de klastitularissen worden betrokken bij het beleid. Deze personeelsleden hebben misschien geen specifieke opleiding gevolgd, maar proberen toch zo goed mogelijk op de hoogte te zijn. De school organiseert dan wel geen specifieke seminaries of "vrije" schooldagen in kader van studiekeuzebegeleiding, er wordt toch in de mate van het mogelijke rond gewerkt. Zo wordt er bijvoorbeeld op de groepsvormingsdag aandacht aan besteed en wordt er soms in het kader van projectwerk binnen de verschillende studierichtingen aan keuzevaardigheden gewerkt. Denk bijvoorbeeld aan de punten voor het studiekeuzedossier die bij projectwerk meegerekend kunnen worden. Een ander advies van de VLOR is het inrichten van een specifieke klassenraad omtrent het thema.

De school organiseert dergelijke klassenraad eind mei en geeft de leerlingen concreet feedback over enerzijds hun studiekeuze en anderzijds de manier waarop die studiekeuze tot stand is gekomen.

Tot slot is er nog het luik samenwerken dat de VLOR ook belangrijk acht. Deze school werkt samen met het CLB, hoewel het CLB eerder een ondersteunende rol heeft. Zij werken niet samen met andere scholen. De school hecht echter wel belang aan het betrekken van ouders en voornamelijk oud-leerlingen. Ouders worden, zoals eerder vermeld, op de hoogte gebracht van het beleid via een infoavond en schriftelijk via het studiekeuzedossier. Oud-leerlingen worden gezien als een erg zinvolle en belangrijke bron van informatie daar zij korter bij de huidige lichte leerlingen staan. Zij worden betrokken door een jaarlijkse oud-leerlingenenquête (die als basis dient om hun beleid te verbeteren), door de gestructureerde databank waardoor huidige zesdejaars contact met hen kunnen opnemen en tot slot door enkelen uit te nodigen op de groepsvormingsdag om daar over hun ervaringen te spreken.

Voor deze school kan besloten worden dat zij reeds vele adviezen van de Vlaamse onderwijsraad hebben omgezet in actiepunten en daden.

2.4 De invloed van de schoolloopbaanbegeleiding in school A op de keuzes van de leerlingen

2.4.1 Doelpubliek van de enquête

Om na te gaan wat de invloed van de schoolloopbaanbegeleiding op de keuzes van de leerlingen is, worden de laatstejaars ASO en TSO ondervraagd. Voor deze onderwijsinstelling levert dat een bereik van 68 leerlingen op. Het gaat hier om 44 leerlingen uit het ASO en 24 TSO-leerlingen oftewel 46 meisjes en 22 jongens. De enquêtes werden in de laatste week voor de eindexamens afgenomen.

2.4.2 Opbouw van de enquête

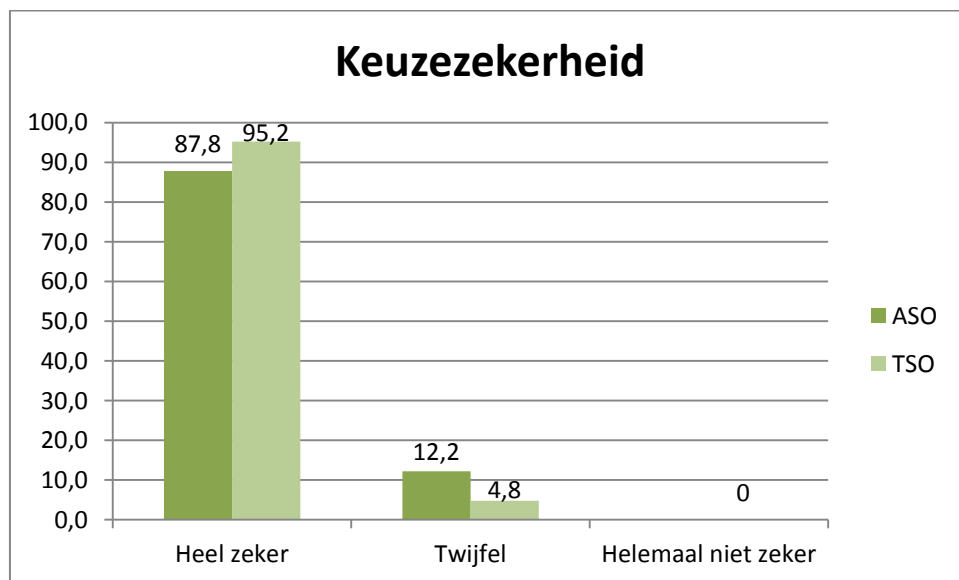
De enquête (zie bijlage 1) bestaat uit zeven vragen, waaronder twee identificatievragen. Vertrekkende vanuit de onderzoeksvraag van dit afstudeerproject, werden de vragen gekozen. Zo wordt er gevraagd of de leerling al beslist heeft wat hij of zij volgend jaar wil studeren. Indien dat het geval is, wordt er gevraagd hoe zeker hij of zij is van deze keuze. De volgende drie vragen proberen een verband tussen de schoolloopbaanbegeleiding en de keuzezekerheid van de leerling na te gaan. Zo wordt er onder meer nagegaan of de leerling alle activiteiten op school in het kader van studiekeuze heeft bijgewoond en of hij of zij zelf vindt dat de schoolloopbaanbegeleiding geholpen heeft bij het maken van zijn of haar studiekeuze. Tot slot wordt nog kort de deelname aan externe activiteiten aangehaald.

2.4.3 Resultaten van de enquête¹⁶

Uit de resultaten van de enquête afgenomen in school A blijkt dat 91,2% van de laatstejaars een studiekeuze heeft gemaakt. 7,4% twijfelt nog over de studiekeuze en 1,5% (dat komt overeen met één leerling) heeft geen flauw idee. De resultaten nader bekijken levert weinig verschil op tussen ASO- en TSO-leerlingen. 93,2% van de ASO-leerlingen, tegenover 87,5% van de TSO-leerlingen, heeft een keuze kunnen maken. Ook voor de geslachten zijn de verschillen vrij klein. 86,4% van de jongens ten opzichte van 93,5% van de meisjes heeft een studiekeuze gemaakt.

Wanneer de keuzezekerheid van die leerlingen wordt bevraagd, dienen zich ook positieve resultaten aan. 90,3% van de leerlingen die aangaven een studiekeuze gemaakt te hebben, zijn ook heel zeker van die keuze. Verder opgesplitst levert dit opnieuw kleine verschillen tussen ASO en TSO op. Van de TSO-leerlingen hebben minder leerlingen een studiekeuze gemaakt, maar zij die er één gemaakt hebben, zijn wel heel zeker van hun keuze (95,2%). Dat tegenover 87,8% van de ASO-leerlingen. Ook tussen de jongens en de meisjes zijn de verschillen miniem. 89,5% van de jongens ten opzichte van 90,7% van de meisjes is zeker van zijn of haar studiekeuze.

Er wordt ook bevraagd waarom de leerlingen wel of niet zeker zijn van hun studiekeuze. Daaruit blijkt dat dankzij de goede informatie over studiekeuze en het verkennen van zichzelf en de opleiding (aansluiten bij interesses, motivatie voor de opleiding, een kinderdroom en het toekomstperspectief) leerlingen zeker zijn van hun keuze. Leerlingen die twijfelen wijten dit aan de vele keuzemogelijkheden en de moeilijkheidsgraad van de opleiding. Er zijn ook leerlingen die twijfelen over de locatie of de school en niet zozeer over de opleiding zelf.

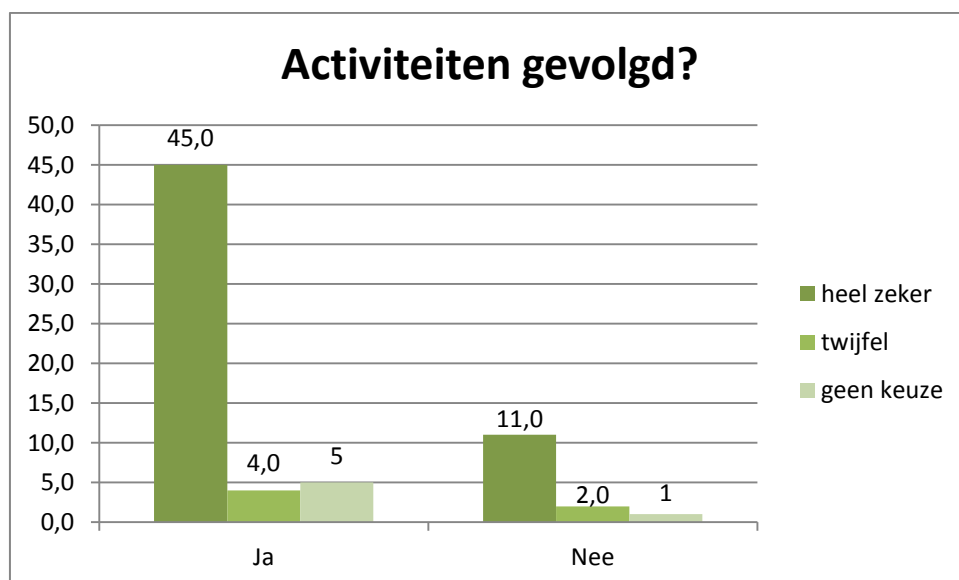

Figuur 1: Keuzezekerheid ASO/TSO

¹⁶ Zie Bijlage 5: Grafieken resultaten enquête school A

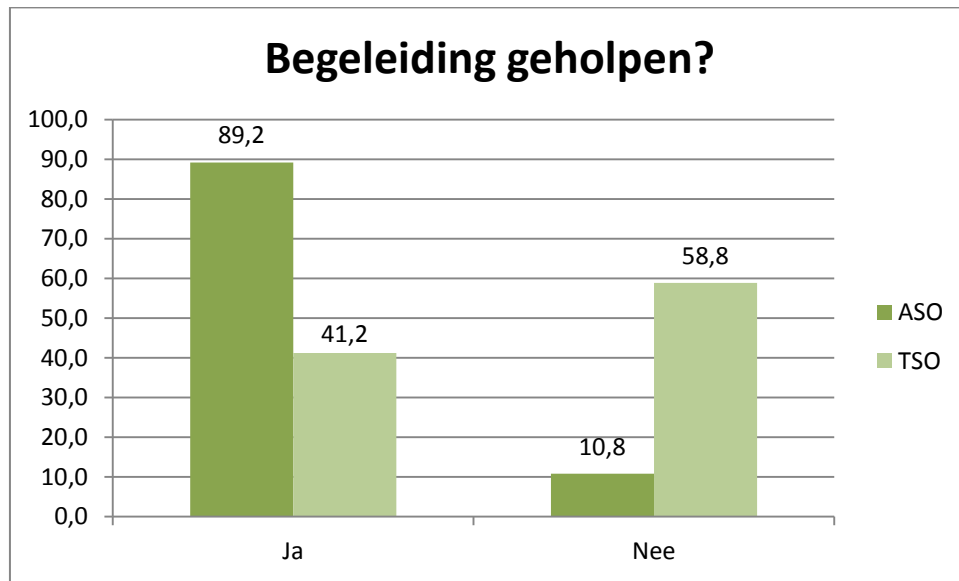
Om de invloed van de studiekeuzebegeleiding op de keuzezekerheid van de leerlingen te onderzoeken worden twee werkwijzen gehanteerd. Een eerste manier is het verband tussen het volgen van de schoolse activiteiten rond studiekeuze en de keuzezekerheid van de leerlingen van naderbij te bekijken. Dat leverde interessante, maar weinig uitsluitende, resultaten op. Van de 54 leerlingen die de activiteiten gevolgd hebben, blijken 45 leerlingen een studiekeuze te maken waarvan ze heel zeker zijn. Daar tegenover staat dat 11 van de 15 leerlingen die de activiteiten niet volgden ook een studiekeuze maakten waarvan ze heel zeker zijn. Wat zeker en vast gezegd mag worden is dat de studiekeuzebegeleiding op deze school erg geliefd is bij de leerlingen.

De resultaten kunnen op een negatieve wijze geïnterpreteerd worden ten opzichte van de begeleiding in de school. Er kan gezegd worden: “Een overgroot deel van de leerlingen die de begeleiding niet volledig volgt, slaagt er ook in een studiekeuze te maken. Dus wat is dan de meerwaarde van de begeleiding?”. Echter doordat het aantal leerlingen over beide groepen (volgers en niet-volgers) zo ongelijk verdeeld is, is het moeilijk hier een correct besluit over de invloed van de begeleiding uit te trekken. Hiervoor zouden de leerlingen evenredig over beide groepen verdeeld moeten worden. Dat kunnen we uiteraard niet maken daar de kans bestaat de studiekeuze van de leerlingen te hypothekeren (indien er wel degelijk invloed blijkt te zijn).

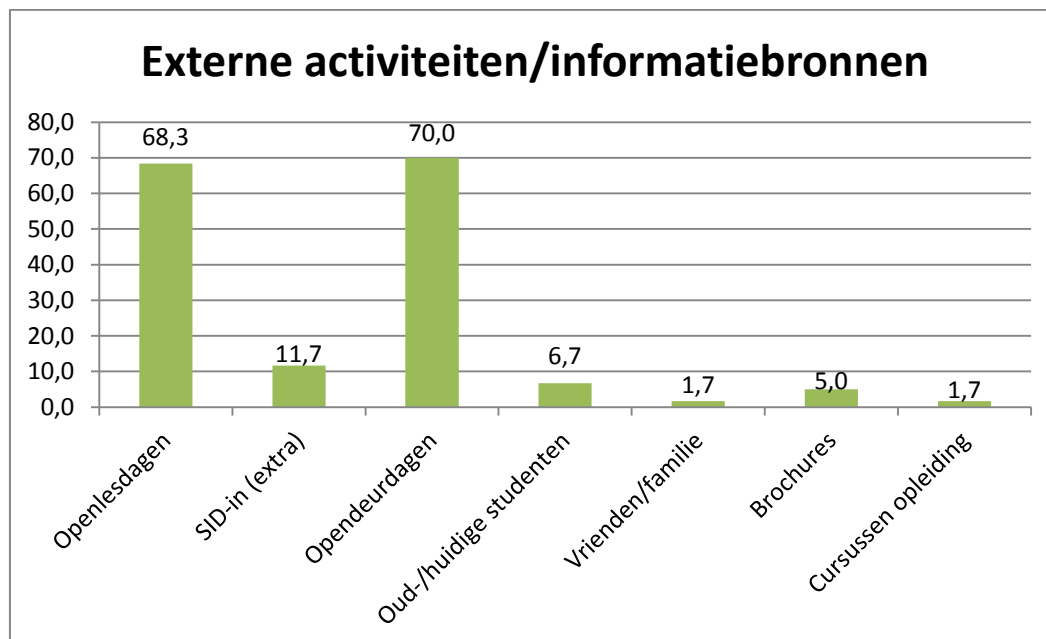
Figuur 2: Invloed begeleiding op studiekeuze volgens enquête

De tweede methode bestaat uit het bevragen van de leerlingen zelf over de invloed van de begeleiding op hun studiekeuze. Daaruit blijkt dat 74,1% van de leerlingen vindt dat de begeleiding op school hem of haar geholpen heeft. Wanneer we de opsplitsing ASO/TSO maken, levert dat interessante resultaten op. Maar liefst 89,2% van de ASO-leerlingen antwoord positief op bovenstaande vraag. Dat tegenover slechts 41,2% van de TSO-leerlingen die een keuze maakten. Meer dan de helft van de TSO-leerlingen vindt dat de begeleiding hem of haar niet heeft geholpen. Dat doet de vraag rijzen of er al dan niet een gedifferentieerde begeleiding voor ASO- en TSO-leerlingen nodig is.

Figuur 3: Invloed begeleiding op studiekeuze volgens leerlingen

Tot slot wordt ook even gepolst naar de deelname aan externe activiteiten. Ook hier leidt dat tot positieve antwoorden. Maar liefst 88,2% van de ondervraagde laatstejaars neemt deel aan externe activiteiten. Deze externe activiteiten bevatten voornamelijk het bijwonen van openlesdagen en opendeurdagen. Er zijn ook enkelingen die oud- en huidige studenten, vrienden en familie, brochures en cursussen van de opleiding als informatiebron gebruiken.

Figuur 4: Externe activiteiten/informatiebronnen

Uit de bevraging van de leerlingen uit deze school vloeien behoorlijk positieve resultaten. Een overgroot deel van de leerlingen maakt een studiekeuze en is hier ook zeker van. De invloed van de begeleiding op die studiekeuze daarentegen is moeilijker samen te vatten. De mening van de leerlingen toont wel aan dat er misschien een licht afwijkende begeleiding voor TSO-leerlingen nodig is.

3 Levensloopbaanbegeleiding in school B

3.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding¹⁷

De schoolloopbaanbegeleiding in deze school zit in een aantal projecten verweven. Zo wordt er rond studiekeuze gewerkt binnen GOK, leren leren en werken de graadcoördinatoren samen met het CLB. Door die verwevenheid is er geen overkoepelend document waarin de visie van de school genoteerd staat.

De school werkt met een schoolverlatersproject om de begeleiding van de laatstejaars vorm te geven (zie 3.2). Dat project wordt elk jaar aangepast en aangevuld aan de noden die er op dat moment zijn bij de leerlingen en de externe initiatieven van buitenaf die zich aanbieden.

Het hele team, bestaande uit de informaticaleerkrachten, de titularissen van het zesde jaar, de leerkrachten zedenleer en godsdienst en de vakleerkrachten, werkt mee aan de voorbereiding op het hoger onderwijs. Ook het CLB wordt betrokken bij deze voorbereiding.

3.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze¹⁸

Zoals hierboven vermeld werkt de school met een schoolverlatersproject om haar laatstejaars in hun studiekeuze te begeleiden. Doorheen het hele schooljaar wordt aan dat project gewerkt. De begeleiding wordt opgedeeld in drie delen.

In het eerste trimester worden de leerlingen en de ouders bericht over de werking van het schoolverlatersproject. Half oktober wordt het project voorgesteld aan de leerlingen. Het is dan de bedoeling dat zij hun huidige studiekeuze doorgeven aan het CLB en ook hun vragen omtrent verder studeren en dergelijke kenbaar maken. Dit alles met het oog op de verdere begeleiding: de school probeert op deze manier het aanbod aan te passen aan de noden die op dat moment heersen. De leerlingen worden op dit moment ook gebriefd over de activiteiten die gedurende het jaar op het programma staan. Daarnaast wordt er ook al een aanzet gegeven tot “zelfconceptverheldering”. De laatstejaars krijgen allerlei tips rond het vinden van informatie (bijvoorbeeld bruikbare websites). Tevens worden er in het kader van “zelfconceptverheldering” ook enkele testen gedaan om de zelfkennis te verhogen.

Zo worden er taaltesten afgenomen om te kijken hoe het met het academisch taalgebruik van de laatstejaars gesteld is. Daarnaast neemt het CLB ook een LeMo-test af. Deze test gaat na hoe het met de leermethode en de motivatie van de leerling gesteld is. Beide testen worden achteraf in een klassenraad besproken. Ook de ouders worden op de hoogte gebracht van de resultaten tijdens het uitdelen van de rapporten van de kerstexamens. Tijdens het eerste trimester vindt ook het eerste cafémoment plaats. Dat is een avond

¹⁷ Gebaseerd op:

- BEGELEIDERS SCHOOL B, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 3 juni 2013. (zie bijlage 3)

¹⁸ Gebaseerd op schoolinterne documenten:

- SCHOOL B, Verslag schoolverlatersproject, 2013.
- BEGELEIDERS SCHOOL B, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 3 juni 2013. (zie bijlage 3)

waarop leerlingen en studenten van de lerarenopleiding, die de keuzemodule studiekeuzebegeleider volgen, samenzitten om studiekeuzes te bespreken en vragen zo goed mogelijk te beantwoorden. De samenwerking met de studenten heeft tot doel de drempel tot het zoeken van informatie en het stellen van vragen te verlagen.

Tijdens het tweede trimester werkt de school dan voornamelijk rond het verwerven van informatie over de verschillende opleidingen en scholen. Zo krijgen de leerlingen informatie van het CLB over het scholenlandschap en het leerkrediet. Daarnaast nemen alle TSO- en ASO-leerlingen deel aan het bezoek aan de Sid-in. De begeleiding maakt echter de kanttekening dat zij tegenwoordig merken dat sommige TSO-leerlingen misschien meer baat hebben aan een ander project (meer bepaald de beurs Verruim je horizon), maar aan die noden kon de school dit schooljaar nog niet tegemoetkomen. Tot slot komen er ook sprekers naar de school. Deze bestaan uit twee groepen: sprekers die elk jaar terugkomen, waaronder het leger, de politie en het multicultureel promotieteam voor hoger onderwijs en anderzijds sprekers van opleidingen van hoger onderwijsinstellingen waarvoor tijdens de eerste informatiesessie interesse bleek te zijn. Dat met het doel voor ogen om zoveel mogelijk leerlingen specifieke informatie te geven.

Tegen het einde van het tweede trimester en tijdens het derde trimester dienen de leerlingen een definitieve keuze te maken. Deze keuze wordt dan kritisch bekeken door de leerkrachten van het zesde jaar ASO en TSO tijdens een extra klassenraad.

3.3 Het beleid versus het VLOR-advies¹⁹

Daar het beleid van school B toch wel verschilt van dat van school A is het interessant om ook de levensloopbaanbegeleiding in school B aan het VLOR-advies af te toetsen.

Een eerste stap voor een goede begeleiding volgens de VLOR is het ontwikkelen van een beleid en visie. Het mag duidelijk zijn dat de school rond het thema werkt en dat zij een team ter beschikking stellen dat zich met de begeleiding bezig houdt. Er is echter geen overkoepelende beleids- en visietekst waardoor het grotere geheel niet altijd even duidelijk is.

Toch probeert de begeleider een bepaalde richting aan te houden. Zo wordt het schoolverlatersproject in drie delen opgesplitst: “zelfconceptverheldering”, informeren naar opleidingen en dergelijke en tot slot het maken van een keuze. In het kader van elke fase wordt er dan ook bepaalde info gegeven of activiteiten georganiseerd.

Wanneer we het beleid naast het dynamisch keuzemodel van Van Esbroeck leggen, merken we dat enkele keuzeacties in grote lijnen terugkomen. De school start met een bevraging naar de huidige studiekeuze van de leerlingen. Er wordt dus vanuit gegaan dat de leerlingen de sensibilisatieperiode al doorstaan hebben en misschien zelfs een volledig keuzeprocess doorlopen hebben.

¹⁹ Gebaseerd op:

- SCHOOL B, Verslag schoolverlatersproject, 2013.
- BEGELEIDERS SCHOOL B, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 3 juni 2013. (zie bijlage 3)
- VLAAMSE ONDERWIJSRAAD, *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, internet, 28 januari 2010, (<http://www.vlor.be/advies/advies-over-studiekeuze-naar-het-hoger-onderwijs>).

De school gebruikt deze informatie echter om hun beleid verder uit te stippelen en in te spelen op de keuzes die de leerlingen reeds maakten. Daardoor speelt het beleid in op de kristallisatiefase van de leerlingen. Toch krijgen de leerlingen ook nog de kans om zichzelf en het aanbod te ontdekken via voorgestelde websites en de SID-in. Er wordt dus nog wel aan exploratie van het ik, de omgeving en de relatie tussen beide gedaan. Dat kan dan leiden tot een nieuwe kristallisatiefase. Uiteindelijk eindigt de begeleiding ook bij het nemen van de keuze, de laatste keuzeactie uit het model van Van Esbroeck.

De aanpak van deze school is minder gestructureerd dan die van school A. Hierdoor hebben de leerlingen misschien meer ruimte om een dynamisch keuzeproces te doorlopen, maar uiteindelijk komt ook elke keuzeactie aan bod.

Verder vindt de VLOR dat de begeleiding naar een goede studiekeuze een zaak van lange adem is. Het is de bedoeling dat een school begeleiding over de jaren heen geeft. Deze school is echter een “bovenbouw”-school waardoor de leerlingen pas in de school begeleid worden vanaf de tweede graad. De school heeft dan ook te maken met een behoorlijk variërende instroom op vlak van studiekeuzebegeleiding die de leerlingen tot dan toe gekregen hebben. School B hangt wel wat samen met een aanliggende middenschool. Om de doorstroom van deze middenschool naar school B te verhogen, gaan de leerkrachten, de directeur en de leerlingenbegeleider van de tweede graad kort info geven in de aanliggende middenschool over het studieaanbod in school B.

Om de overgang van de tweede naar de derde graad in te kaderen gaan de vakleerkrachten zichzelf voorstellen in het vierde jaar. Zij vertellen dan wat meer over de richtingen die er mogelijk zijn.

Een ander belangrijk punt is een gedifferentieerd aanbod aan begeleiding voor de verschillende doelpublieken. Met andere woorden dient de school rekening te houden met de schoolpopulatie bij het uitstippelen van het beleid. De typische opsplitsing tussen ASO en TSO versus BSO wordt ook in deze school gehanteerd, maar de school voegt daar nog een kleine afwijking tussen TSO en ASO aan toe. Daar de school ook een aanbod van meer beroepsgerichte technische richtingen heeft en deze leerlingen soms niet naar het hoger onderwijs willen of er de capaciteiten (nog) niet voor hebben, besloot de school aan deze leerlingen een toelichting over Se-N-Se-jaren te geven. Het gaat dan om een informatiesessie waarin de Se-N-Se-richtingen die in de school te volgen zijn, worden toegelicht. Hiervoor worden oud-studenten die afgestudeerd zijn en een job hebben enerzijds en huidige studenten anderzijds ingeschakeld.

Een gedifferentieerd beleid kan echter over meer gaan dan alleen een opsplitsing tussen de verschillende onderwijsvormen. Er kan, en dat is voor deze school zeker het geval, ook differentiatie nodig zijn omwille van de verschillende nationaliteiten en culturen die in de school aanwezig zijn. Zo wordt school B geconfronteerd met een vrij grote allochtone bevolking. Toch wil de school hier geen onderscheid in maken. De begeleiding streeft gelijke kansen na en wil daarom dat de leerlingen gelijk behandeld worden. Er wordt niet gekeken naar de nationaliteit van een persoon, maar wel naar de specifieke noden die een leerling heeft. Anderzijds kan toch gesteld worden dat de school probeert in te spelen op haar populatie. Wanneer zij bijvoorbeeld sprekers uitnodigen, proberen ze ook allochtone sprekers te laten komen zodat er succesverhalen van alle kanten komen.

Nog een aandachtspunt handelt over het al dan niet individueel begeleiden van leerlingen en de voorbereiding op het hoger onderwijs. Leerlingen kunnen individuele begeleiding vragen aan het CLB, studenten uit het hoger onderwijs en aan de cel leren leren op school. Wat de voorbereiding naar het hoger onderwijs toe betreft, kan gesteld worden dat de school aandacht heeft voor studiemethoden, motivatie en taal. Dat tonen de verschillende testen die deze competenties bij de leerlingen nagaan, aan.

Tot slot is er nog het luik “samenwerking” dat de Vlaamse onderwijsraad belangrijk acht. Samenwerken in de ruime zin: de begeleiders onderling, met het CLB, met leerlingen, ouders, oud-studenten, bedrijven,...

Zo werken de informatica-leerkrachten, de vakleerkrachten, de leerkrachten godsdienst en zedenleer, de titularissen, de taalcoördinatoren, de werkgroep leren leren en de leerlingenbegeleider allemaal samen om laatstejaars naar een geschikte opleiding of arbeidsplek te begeleiden. Dat team mag dan wel niet speciaal opgeleid zijn voor deze materie, ze kunnen altijd terugvallen op het CLB indien zij zelf met vragen zitten.

Ook de ouders worden ingelicht over het schoolverlatersproject en de studiekeuze van hun kind. Wat betreft de oud-studenten kan vastgesteld worden dat deze informatiebron nog wat dieper uitgeput mag worden. Het berust op de motivatie van de klastitularis of oud-leerlingen uitgenodigd worden om voor een klasgroep te spreken. Naast de oud-leerlingen van Se-N-Se-opleidingen kan er besloten worden dat er weinig beroep gedaan wordt op deze belangrijke bron van informatie.

Na deze hoofdpunten uit het VLOR-advies vergeleken te hebben met de begeleiding inzake studiekeuze in school B kan vastgesteld worden dat de school op enkele punten goed scoort (zoals het gedifferentieerde beleid), maar op andere punten ook minder (zoals het gebruik van bepaalde informatiebronnen waaronder oud-studenten). Door de afwezigheid van een overkoepelende visie- en beleidstekst, en daardoor ook de beperkte transparantie in de begeleiding, wordt de indruk gewekt dat de school zelf nog volop bezig is om de begeleiding vorm te geven.

3.4 De invloed van de schoolloopbaanbegeleiding in school B op de keuzes van de leerlingen

3.4.1 Doelpubliek van de enquête

De onderzoeksvraag van dit afstudeerproject betreft de invloed van de schoolloopbaanbegeleiding op de keuzes van de leerlingen. Zoals eerder vermeld is het de bedoeling dat de laatstejaars ASO en TSO onderzocht worden. Echter kon/wenste de school slechts gedeeltelijk mee te werken aan de enquête waardoor er maar 17 leerlingen uit het TSO ondervraagd werden. Dat gebeurde in de laatste week voor de eindexamens. De leerlingen uit het ASO werden om dezelfde reden ook niet betrokken bij de enquête. Dat betekent dat maar een gedeelte van de beoogde populatie ondervraagd werd en onderstaande resultaten niet als zeer representatief beschouwd kunnen worden. Daarnaast kan ook de vergelijking tussen ASO en TSO niet gemaakt worden en kunnen we de invloed van hun licht differentiërend beleid helaas niet onderzoeken.

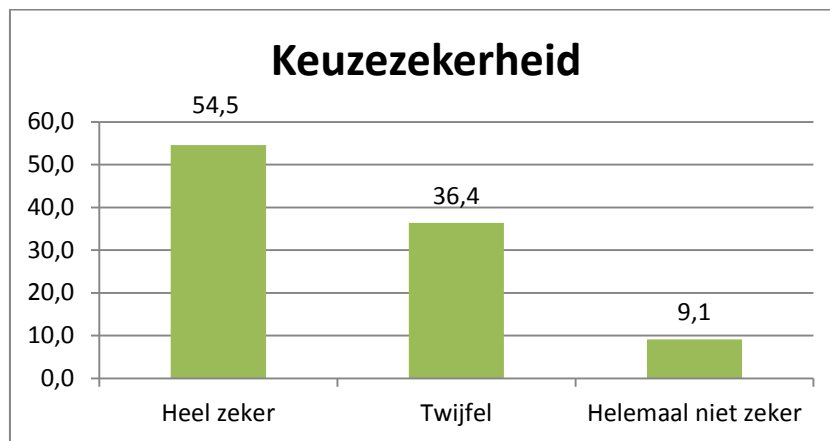
3.4.2 Opbouw van de enquête

In school B werd dezelfde enquête afgenomen als in school A (zie 2.4.2 en bijlage 1).

3.4.3 Resultaten van de enquête²⁰

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat 64,7% van de ondervraagde laatstejaars een studiekeuze heeft kunnen maken. 23,5% van de ondervraagden twijfelt nog tussen een aantal opleidingen. Daar tegenover staat dat 11,8% , dat komt overeen met twee leerlingen, nog geen flauw idee heeft wat hij of zij volgend jaar wil gaan studeren.

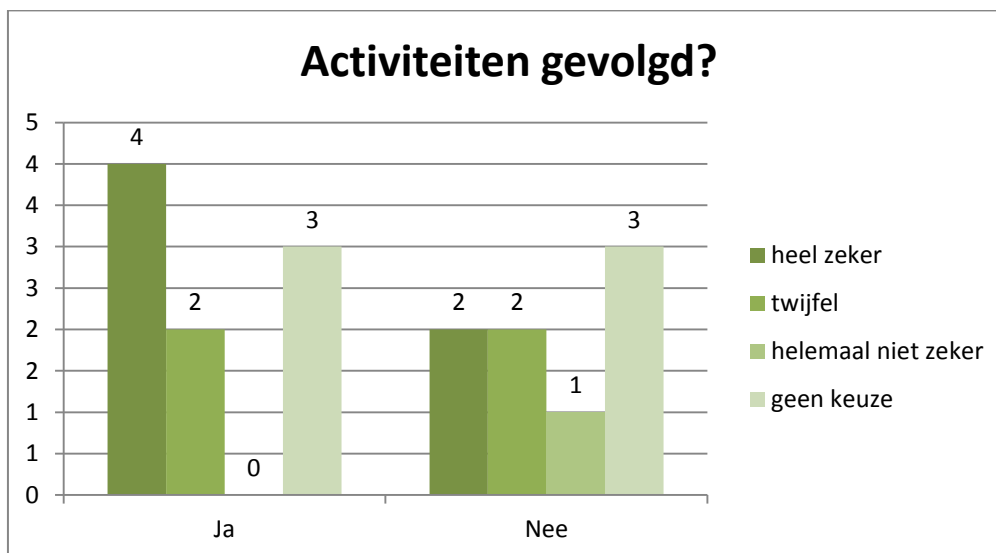
Wanneer we de keuzezekerheid van die 64,7% onderzoeken, blijkt dat 54,5% heel zeker is van zijn of haar keuze. 36,4% twijfelt nog over de gemaakte keuze en 9,1% zegt wel een keuze gemaakt te hebben, maar is er totaal niet zeker van.

Figuur 5: Keuzezekerheid school B

Net zoals in school A werd de invloed van de studiekeuzebegeleiding op de keuzezekerheid van de leerlingen op twee manieren (zie 2.4.2) onderzocht. De eerste manier (verband tussen het volgen van de activiteiten en de keuzezekerheid) toont aan dat van de negen mensen die de activiteiten gevolgd hebben, zes leerlingen een keuze gemaakt hebben. Daarnaast zijn er vijf leerlingen die, zonder het volgen van de activiteiten, ook een studiekeuze hebben gemaakt. De helft van de leerlingen die geen keuze maakten, hebben toch de activiteiten op school gevolgd.

²⁰ Zie Bijlage 6: Grafieken resultaten enquête school B

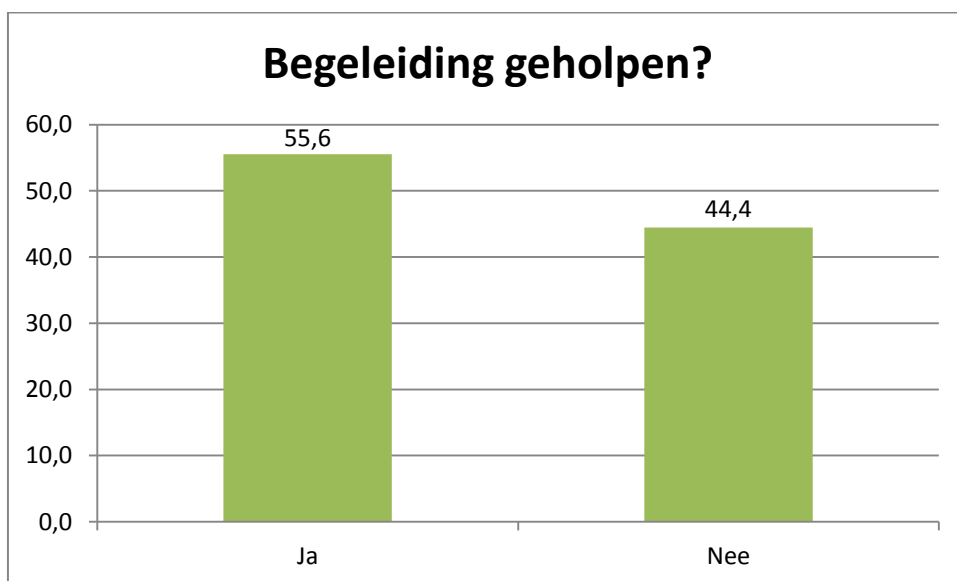
Figuur 6: Invloed begeleiding op studiekeuze volgens enquête

Ook hier kan een negatieve conclusie uit getrokken worden, want ook hier toont de enquête aan dat de helft van de leerlingen die geen begeleiding volgden, eveneens een studiekeuze hebben gemaakt. Daarnaast is het aantal leerlingen dat geen keuze heeft kunnen maken, gelijk verdeeld over beide groepen (wel of niet volgen van de activiteiten).

De vraag is dan: heeft deze begeleiding enige invloed?

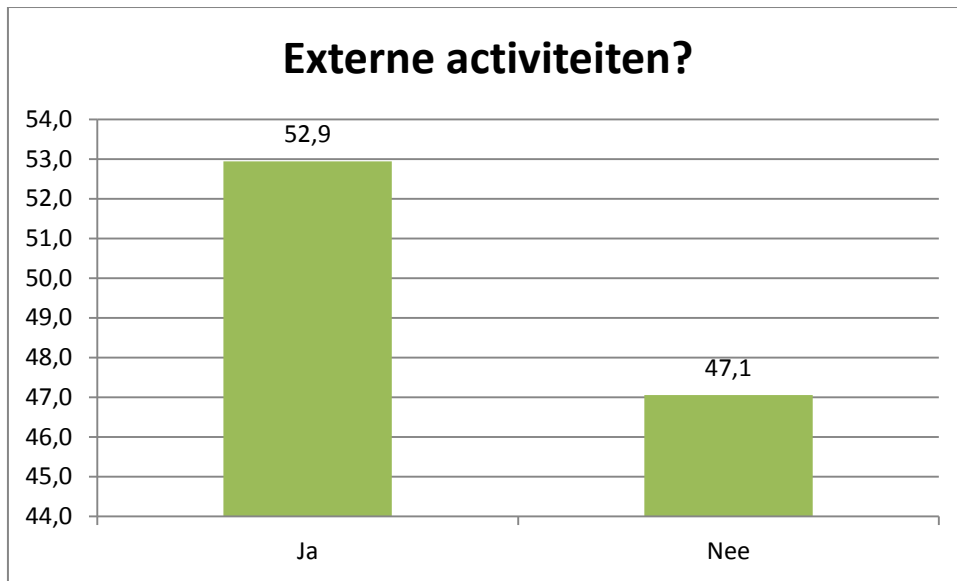
Echter geldt hier dezelfde uitspraak als voorheen: de onderzochte groep is veel te klein om een oordeel te kunnen vellen over de studiekeuzebegeleiding van school B. Ook al zijn de leerlingen nu over beide groepen (volgers en niet-volgers) evenredig verdeeld.

Wanneer we de invloed van de studiekeuzebegeleiding bevragen bij de leerlingen, wordt er vastgesteld dat 55% van de leerlingen vindt dat de begeleiding wel degelijk helpt bij het maken van hun studiekeuze. Dat betekent dat iets minder dan de helft van de leerlingen vindt dat de studiekeuzebegeleiding voor hem of haar niet werkt. Op zich is dat toch nog een erg groot deel van de leerlingen.

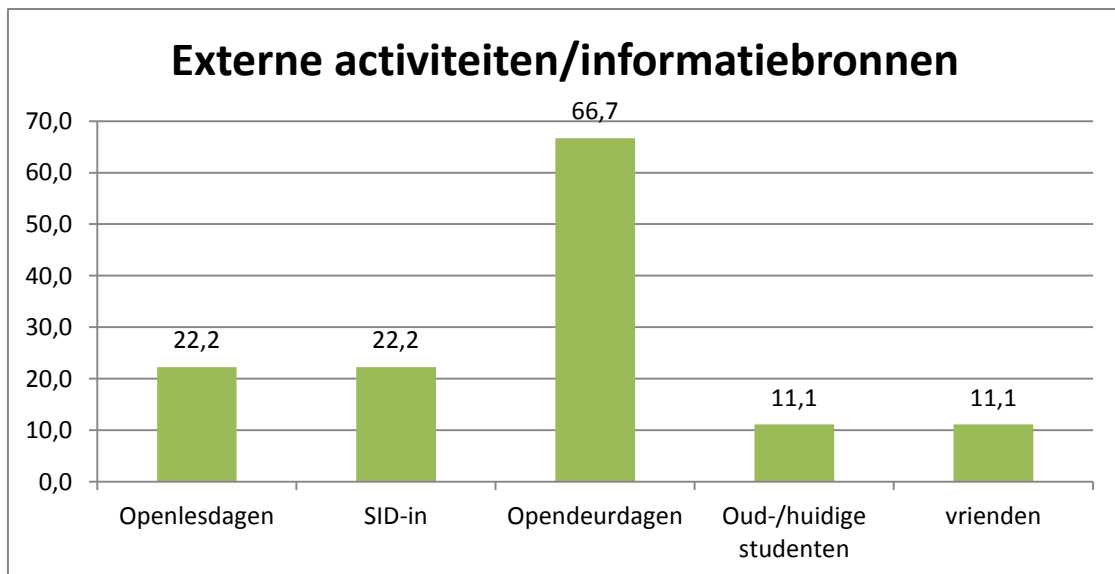
Figuur 7: Invloed begeleiding op studiekeuze volgens leerlingen

Tot slot wordt ook hier even gepolst naar de deelname aan externe activiteiten. Daaruit blijkt dat iets meer dan de helft van de leerlingen aan externe activiteiten deelneemt.

Figuur 8: Deelname externe activiteiten

Deze externe activiteiten bestaan voornamelijk uit het bijwonen van opendeurdagen. Andere informatiebronnen voor de laatstejaars zijn openlesdagen, de SID-in, oude en huidige studenten en vrienden.

Figuur 9: Externe activiteiten/informatiebronnen

Uit de bevraging bij de leerlingen vloeien eerder gematigde resultaten voort: de helft van de leerlingen is tevreden over de studiekeuzebegeleiding, woont externe activiteiten bij,... Dat betekent dat er een andere helft is, die zijn of haar gading niet vindt in de studiekeuzebegeleiding van deze school. Toch heeft meer dan 60% van de ondervraagden een studiekeuze kunnen maken.

Liggen deze resultaten daadwerkelijk aan de studiekeuzebegeleiding van de school of is de groep gewoon minder gemotiveerd? Of ligt het aan het feit dat de ondervraagde leerlingengroep bijzonder klein is en dat dat dus de nodige vertekening kan geven?

4 Levensloopbaanbegeleiding in school C

4.1 Visie van de school op levensloopbaanbegeleiding

Deze school heeft pas een nieuwe campus opgericht waardoor zij nog geen visie- en beleidsteksten hebben opgesteld. De directie is er wel mee bezig, maar er is nog geen concreet materiaal voorhanden.

De begeleider heeft me wel in grote lijnen de visie proberen toe te lichten. De school vertrekt vanuit het idee dat studiekeuzebegeleiding een zaak van lange adem is. Dat betekent dat zij er vanuit gaan dat leerlingen niet enkel in het laatste jaar voorbereid moeten worden op deze studiekeuze. Zij trachten hier al eerder mee te beginnen, maar op dit moment is alles nog in opbouw waardoor het nog niet helemaal verloopt zoals de school voor ogen heeft.

De begeleider hecht veel waarde aan doorstroming en oriëntering en noemt dit zelfs de corebusiness van het onderwijs. Ze gaat er vanuit dat je leerlingen onderwijs moet bieden opdat zij een goede studiekeuze kunnen maken en zo in een opleiding en beroep terecht komen dat bij hen past.

4.2 Concreet beleid omtrent studiekeuze

Ondanks dat de school nog geen volledig uitgewerkte begeleiding heeft, worden er dit schooljaar toch een aantal activiteiten in het kader van studiekeuze georganiseerd.

Zo krijgen de leerlingen een infosessie van het CLB over de structuur van het hoger onderwijs, het leerkrediet, ... Dat wordt gedaan om de ASO- en TSO-leerlingen voor te bereiden op de SID-in, waar zij met de school naartoe gaan. Daarnaast komen er ook sprekers via het project Accent Op Talent naar de school. Dat zijn dan hogeschoolstudenten die komen vertellen over hun ervaringen met het hoger onderwijs: wat betekent verder studeren, welke obstakels zijn er, wat is er fijn aan, ...?

De TSO-leerlingen mogen ook naar de nieuwe beurs "Verruim je Horizon" gaan. Zij worden hier op voorhand op voorbereid tijdens een informatiesessie over de opbouw van de beurs. De stagebegeleiders gaan mee naar deze beurs opdat zij achteraf nog een nabespreking kunnen houden over deze materie.

Voor alle laatstejaars wordt ook een informatiemoment georganiseerd waarbij de VDAB komt vertellen over belangrijke zaken die in acht genomen moeten worden wanneer een leerling beslist om te stoppen met studeren. Op datzelfde moment worden ook mensen van Unizo uitgenodigd om te vertellen over het leven als zelfstandige, dat omdat er wel een aantal leerlingen zijn die hier interesse voor hebben.

Tot slot heeft de school vanaf dit jaar ook LEMO-toetsen ingevoerd voor de ASO- en TSO-leerlingen. Deze toets gaat de leermethode en het motivatiegehalte van de leerling na. Op het einde krijgt de leerling dan een "verslag" waarin punten staan die de leerling nog kan verbeteren. Deze toetsen worden dan op een klassenraad besproken en er wordt gekeken hoe er aan deze vaardigheden gesleuteld kan worden. Wanneer blijkt dat er individuele problemen zijn, worden die individueel aangepakt.

Aan het einde van het schooljaar, tijdens de delibererende klassenraad oordelen de leerkrachten dan over de studiekeuzes van de leerlingen.

4.3 Het beleid versus het VLOR-advies

Aangezien de school heeft besloten om niet deel te nemen aan de enquête, eindigt het onderzoek voor school C met een vergelijking met het VLOR-advies.

Een eerste advies van de Vlaamse Onderwijsraad bestaat uit het ontwikkelen van een visie- en beleidstekst. Zoals voorheen vermeld is de school nog bezig met het ontwikkelen hiervan.

Desondanks behoudt de school voor dit jaar eenzelfde begeleiding als de jaren voorheen.

Naar de toekomst toe wil de begeleider een leerlijn ontwikkelen over de verschillende graden heen. Ook daar zijn ze momenteel mee gestart. Dat betekent dat zij nu in de tweede graad LEMO-testen invoeren om te kijken waar de knelpunten van de leerlingen zitten en de leerkrachten zo kunnen werken aan de nodige vaardigheden. Het is de bedoeling om op termijn te werken rond studierichtingen in de eerste graad (dat doen zij nu reeds met Project HorizonTaal), in de tweede graad rond het ontdekken van talenten en capaciteiten en dan in de derde graad verder toe te spitsen op die studiekeuze naar het hoger onderwijs toe. Dat betekent ook dat de invoer van de LEMO-testen in de derde graad, zoals dit jaar gebeurt, een eenmalige zaak is.

Over de verschillende jaren heen komen een aantal keuzeacties uit het model van Van Esbroeck aan bod. Zo starten zij met de exploratie van het ik in de eerste en tweede graad. Daardoor worden de leerlingen al vlug gesensibiliseerd over het feit dat ze een studiekeuze moeten maken. Doordat ze in de eerste graad werken met Project HorizonTaal, kan dat bij sommige leerlingen misschien leiden tot een kristallisatie van verschillende opleidingen. In de derde graad leren de leerlingen zichzelf nog beter kennen via de LeMo-testen, maar anderzijds laat de school hen ook kennismaken met de verschillende loopbaanmogelijkheden. Er wordt dus nog steeds aan de exploratie van het ik, de omgeving en de relatie tussen beide gewerkt. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de leerlingen een studiekeuze maken en daarmee eindigt dan ook de begeleiding.

Een ander belangrijk advies van de VLOR handelt over het uitvoeren van een gedifferentieerd beleid. School C heeft voornamelijk te maken met een allochtone populatie en speelt hier ook op in door bijvoorbeeld allochtone hogeschoolstudenten uit te nodigen via Accent Op Talent. Echter zitten daar ook regelmatig autochtonen bij en zien de leerlingen daar geen graten in.

Er wordt ook een klein onderscheid gemaakt tussen de ASO- en TSO-leerlingen doordat die laatste groep mag deelnemen aan de beurs "Verruim je Horizon". Verder loopt de begeleiding gelijk.

Een voorlaatste aandachtspunt betreft het al dan niet individueel begeleiden van leerlingen en de voorbereiding op het hoger onderwijs. Via de LEMO-testen tracht de school na te gaan waar er nog werkpunten zijn voor de leerlingen. De meeste werkpunten worden klassikaal aangepakt, maar indien er individuele problemen zijn, wordt dat ook individueel behandeld. Daarnaast vertelde de CLB-begeleidster mij dat zij op vaste momenten in de school aanwezig is en de leerlingen op dat moment gerust binnen mogen springen indien zij met persoonlijke vragen omtrent studiekeuze zitten. Ook via deze testen wordt er voorbereid op het hoger onderwijs, daar deze testen onder andere de studiemethoden en motivatie van de leerlingen nagaat.

Tot slot schrijft het VLOR-advies nog enkele dingen over samenwerking. Daarvan kan gesteld worden dat het leerkrachtenteam en de begeleider samenwerken rond het thema. Hoewel deze begeleiders niet opgeleid zijn voor de materie, doen zij toch hun uiterste best en proberen zij op de hoogte te blijven via het bijwonen van informatiemomenten van het CLB.

Ook de ouders worden ingelicht over de structuur van het hoger onderwijs (voornamelijk van de ASO-leerlingen) en verder op de hoogte gehouden via oudercontacten en brieven. Wat betreft de oud-studenten kan ook hier besloten worden dat er weinig met deze belangrijke informatiebron gedaan wordt. De school verzamelt wel gegevens van oud-leerlingen en hun resultaten, maar nodigen ze niet persoonlijk uit om bijvoorbeeld te komen spreken voor een klas. Deze gegevens worden vooral gebruikt als signaal om de nodige aanpassingen aan de begeleiding door te voeren.

Na een vergelijkende studie met het VLOR-advies kan gesteld worden dat deze school nog een groeiproces moet ondergaan, maar dat vertelde de begeleider zelf al. Er zijn grootse plannen onderweg, maar veel dingen moeten nog omgezet worden in daden.

Besluit

Dit afstudeerproject is tot stand gekomen naar aanleiding van “negatieve” berichtgeving over de studiekeuze van de jongeren. Veel jongeren blijken af te haken in hun eerste jaar hoger onderwijs. Daardoor ontstond de vraag of levensloopbaanbegeleiding een antwoord kan geven op de hoge uitval in het secundair onderwijs. Echter was de tijd om deze onderzoeksvraag te beantwoorden veel te beperkt waardoor een concretere onderzoeksvraag werd opgesteld: “Heeft levensloopbaanbegeleiding een invloed op de keuzezekerheid van leerlingen?”

Het antwoord op deze vraag is helaas niet eenduidig. Er zijn twee elementen die in het voordeel van de levensloopbaanbegeleiding spreken.

Op basis van de resultaten kunnen we stellen dat de leerlingen uit school A veel zekerder zijn over hun studiekeuze. Bovendien antwoordt een ruime meerderheid positief op de vraag of de studiekeuzebegeleiding invloed heeft op hun keuzezekerheid. In school B zijn die resultaten eerder gematigd. Wanneer we dan terug een licht werpen op de begeleiding in alle scholen, mag gesteld worden dat school A de meest uitgebreide en uitgewerkte begeleiding heeft. Vanuit dat perspectief bekeken, kunnen we stellen dat studiekeuzebegeleiding invloed heeft op de keuzezekerheid van leerlingen.

Echter mag hierbij niet uit het oog verloren worden dat alle scholen een andere populatie hadden. School A had een autochtone populatie en is gelegen in een rustig stadje (met de nadruk op ‘je’) waar elke inwoner wel op de één of andere manier elkaar kent. School B daarentegen heeft te maken met een grote allochtone bevolking en is gelegen in een bruisende stad waar niet iedereen elkaar kent. Dat laatste punt kan ervoor zorgen dat er bijvoorbeeld een heel andere invloed van de omgeving is, die bijvoorbeeld op de interesse en de motivatie voor de studiekeuze van deze leerlingen inspeelt. Dit alles doet dan ook de vraag rijzen in welke mate deze factoren hebben meegespeeld in de keuzezekerheid van deze leerlingen. Daarnaast dient er ook in het achterhoofd gehouden te worden dat in school B, door omstandigheden, niet de volledige populatie onderzocht werd en dat dit voor een vertekening van de resultaten kan zorgen.

Anderzijds vloeit uit de resultaten ook voort dat in beide scholen (school A en B) er leerlingen zijn die niet deelnemen aan alle activiteiten. Wanneer we dan het verband tussen het deelnemen aan die activiteiten en de keuzezekerheid van de leerlingen onderzochten, kwamen we tot de conclusie dat er altijd leerlingen waren die een studiekeuze maakten en er zeker van waren, ook al hadden ze de studiekeuzebegeleiding niet gevolgd. Daarnaast waren er ook leerlingen die geen studiekeuze gemaakt hadden en toch aan alle activiteiten hadden deelgenomen.

Hierbij dient echter opnieuw eenzelfde kanttekening gemaakt te worden: in school A waren de leerlingen die wel en niet deelnamen ongelijk verdeeld, waardoor er geen uitsluitend kan gegeven worden en in school B is de onderzochte populatie te klein om zulke “vernietigende” conclusies te trekken.

Tot slot wordt er nog een belangrijke vaststelling gedaan in verband met de differentiatie in begeleiding: in school A (waar beide groepen onderzocht konden worden) zijn alle leerlingen positief over de studiekeuzebegeleiding, maar als we de opsplitsing ASO en TSO maken, zien we wel dat de leerlingen TSO beduidend lager scoren. Dat pleit voor een meer gedifferentieerd beleid tussen TSO- en ASO-leerlingen.

Bovenvermelde conclusies maken duidelijk dat er geen uitsluitend antwoord is op de onderzoeksvraag. Verder onderzoek is nodig. Misschien is het beter om meerdere scholen te onderzoeken en die scholen in te delen in verschillende groepen op basis van een aantal gemeenschappelijke kenmerken (bijvoorbeeld populatie, aangeboden studierichtingen, ...). Op die manier kunnen andere invloeden beter uitgesloten worden. Een goede medewerking van de scholen is ook noodzakelijk.

Daarnaast kan er voortgebouwd worden op dit onderzoek door de onderzochte groep leerlingen opnieuw te bevragen na hun eerste jaar hoger onderwijs. Dan kan er nagegaan worden of de leerlingen die aangeven zeker te zijn over hun studiekeuze nog steeds dezelfde opleiding volgen. Aan de hand van die resultaten wordt er misschien nog een verband ontdekt tussen studiekeuzebegeleiding en drop-outs in het hoger onderwijs.

Literatuurlijst

Internetbronnen:

- VLAAMSE OVERHEID, *hoger onderwijs in cijfers – addendum*, internet, december 2011, (http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/werken/studentadmin/studentengegevens/hoger_onderwijs_in_cijfers-addendum.pdf).
- GOOVAERTS, M., *Wie overleeft het eerste bachelorjaar niet? Een onderzoek naar drop-out in het hoger onderwijs*, internet, september 2012, (http://ond.vsko.be/pls/portal/docs/PAGE/VVKHORUBRIEKEN2010/VVKHO2010/07/COPY_OF_COPY_OF_02%20200911%20VAN%20WEEL/201209_GOVAERTS_DROPOUT.PDF).
- MARTENS, P., *Struikelen over de eerste horde*, internet, 2 maart 2011, (<http://www.econ.kuleuven.be/VIVES/indepers/2011/knack-20110302-p74-509255409.pdf>).
- VLAAMSE ONDERWIJSRAAD, *Advies over studiekeuze naar het hoger onderwijs*, internet, 28 januari 2010, (<http://www.vlor.be/advies/advies-over-studiekeuze-naar-het-hoger-onderwijs>).
- LACANTE, VAN ESBROECK, DE VOS, *Met een dynamische keuzebegeleiding naar een effectieve keuzebekwaamheid*, internet, mei 2008, (<http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/projecten/2004/0401/eindrapport.pdf>).
- VAN ESBROECK, R., TIBOS, K., ZAMAN, M., *Schoolloopbaanbegeleiding als start voor een levensloopbaanbegeleiding*, internet, (22 februari 2013), (http://www.goclub.be/intranet/sleutelmap/Storage/Sleutelmap_theorie.pdf).
- ONDERWIJS VLAANDEREN, *Studie- en beroepskeuze: materialen en initiatieven*, internet, (14 mei 2013), (http://www.ond.vlaanderen.be/proeftuinen/Studie_en_beroepskeuze/default.htm#materialen).
- VLAAMS MINDERHEDENCENTRUM, *Toolbox studiekeuze*, internet, 2012, (<http://www.kruispuntmi.be/toolbox/thema.aspx?id=624&fid=37>).
- ONDERWIJS VLAANDEREN, *Decreet betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding*, internet, 19 februari 2013, (<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12274>).

Mondelinge bronnen:

- GERMEIJS, V., Mondelinge mededeling, via workshop PHL Congress, d.d. 16 januari 2013.
- BEGELEIDER SCHOOL A, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 28 mei 2013. (zie bijlage 2)
- BEGELEIDERS SCHOOL B, mondelinge mededeling, formeel gesprek, d.d. 3 juni 2013. (zie bijlage 3)

Schoolinterne documenten – geschreven bronnen:

- SCHOOL A, Visie op voorbereiding hoger onderwijs, 2010.
- SCHOOL A, Studiekeuzedossier 2012-2013, 2012
- SCHOOL B, Verslag schoolverlatersproject, 2013.

Bijlagen

Bijlage 1: Enquête.....	38
Bijlage 2: Interview met begeleider van school A	39
Bijlage 3: Interview met begeleider van school B	44
Bijlage 4: Interview met begeleider van school C	48
Bijlage 5: Grafieken resultaten enquête school A	53
Bijlage 6: Grafieken resultaten enquête school B.....	59

Bijlage 1: enquête

Enquête over jouw studiekeuze

1 Ik ben...

- man. vrouw.

2 Welke studierichting volg je op dit moment?

- Ik zit in het ASO en volg de richting
- Ik zit in het TSO en volg de richting

3 Heb je al beslist wat je volgend jaar wil studeren?

- Ja, namelijk:
- Ga verder naar vraag 4.
- Nee, want ik ga niet verder studeren, maar werken.
- Nee, ik twijfel nog tussen
- Nee, ik heb geen flauw idee.
- Ga verder naar vraag 5.

4 Hoe zeker ben je van je keuze?

- Ik ben nog helemaal niet zeker.
- Waarom?
- Ik twijfel nog een beetje.
- Waarom?
- Ik ben heel zeker.

5 Heb je alle activiteiten die in het kader van studiekeuzebegeleiding voor jou op school georganiseerd werden bijgewoond?

- Ja.
- Nee, omdat

6 Heeft de studiekeuzebegeleiding op school je geholpen bij het maken van je keuze?

- Ja.
- Nee, omdat

7 Heb je nog andere activiteiten ondernomen om een studiekeuze te maken (bv. opendeurdagen, open lesdagen,...)

- Ja, namelijk
-
- Nee.

Bedankt voor je medewerking!

Bijlage 2: Interview met begeleider van school A

28 mei 2013 – interview met begeleider van school A

Heeft de school een uitgeschreven visie en beleid inzake levensloopbaanbegeleiding?

Ja, we hebben een uitgeschreven visie, maar die is ondertussen wel weer een aantal keren aangepast. We zien dat wel iets ruimer als studiekeuze alleen. We vinden ook dat voorbereiding op hoger onderwijs en alles wat daarbij hoort aan bod moet komen. Daar hebben we een globale visie rond.

We gebruiken nu voornamelijk ons schema. We hebben de visie in een schema samengevat, maar we hebben daar ook een uitgeschreven versie van. Hoewel deze zou bijgewerkt moeten worden. Hij dateert van drie jaar geleden terwijl het schema wel werd aangepast.

Kan ik deze krijgen?

Ja, ik mail ze door.

Hoe is die visie en het beleid tot stand gekomen?

Ik zit in de pedagogische raad. Daar heb ik ooit ter sprake gebracht dat onze leerlingen die verder gaan studeren niet goed weten waar ze aan beginnen. Vroeger was studiekeuze hier op school: “op einde van het zesde jaar, kies maar iets” en dan zeiden wij “ga dit studeren” en dan was daar een klassenraad rond. Dat was het proces. Er was geen begeleiding rond. Dan heb ik op de pedagogische raad gevraagd of we iets mochten uitwerken. Dus zijn we met een aantal leerkrachten het studiekeuzedossier gaan maken. We hebben er een stappenplan van gemaakt en daar is in de loop van tijd alleen maar bij gekomen omdat we zagen dit

ontbreekt nog, bv. we moeten meer rond leren leren werken, en dan hebben we dat erbij gestoken.

U heeft me dat studiekeuzedossier doorgestuurd. Hebben jullie dat zelf opgesteld?

Ja, dat hebben we zelf opgesteld, maar we hebben ons gebaseerd op dingen die bestaan. Er bestaan heel veel studiekeuzedossiers. Zowel van het CLB als van hoger-onderwijsinstellingen als van andere secundaire scholen, niet dat ik me kan herinneren dat we er daar één van gebruikt hebben (andere secundaire scholen, n.v.d.r.). We hebben op veel websites info verzameld. Dat wilden we dan bundelen in één boekje omdat het anders voor de leerlingen te onoverzichtelijk was. Nu staat alles samen. Het is eigenlijk een soort van portfolio, alles omtrent studiekeuze komt samen.

Ik heb het bekeken en het leek inderdaad goed in elkaar te zitten.

Ja, het is simpel en nodig hé. In het eerste semester oriënteren: wat is er allemaal?, in het tweede semester informeren en in het derde semester beslissen. Dat is het plan wat erachter zit.

Eventjes terug naar het ontstaan van de visie en het beleid. Jullie hebben dat samengesteld in de pedagogische raad, maar wordt die visie en dat beleid door het hele team gehanteerd?

Ja, wie moet dat dragen? Dat zijn de titularissen van het zesde jaar hé. Zij worden daarbij betrokken. Elke titularis gaat daar met zijn eigen groep mee aan de slag, maar ze werken allemaal volgens hetzelfde patroon. Om de zoveel tijd kijkt de titularis het studiekeuzedossier na. Daar werkt iedereen vrij goed aan mee.

Alleen binnen humane hebben we een kleine afwijking. De leerkracht werkte al rond studiekeuze voor we het hadden en nu heeft hij zo een beetje van “ik had dat project toen al, nu is er het nieuwe gekomen, maar ik blijf bij mijn oude project omdat dat goed werkte”. Nu heeft hij dit jaar de twee naast elkaar gebruikt, maar de leerlingen klagen nu dat het een beetje te veel is. We hebben pas nog een enquête gedaan over het studiekeuzedossier bij de leerkrachten wat ze er van vonden en iedereen was er tevreden over.

Hoe ziet het beleid inzake studiekeuze eruit? Wat wordt er allemaal concreet gedaan rond studiekeuze?

Heel veel. Ik kan dat allemaal opsommen, maar in de agenda van het studiekeuzedossier staan alle activiteiten opgesomd. Wat bijna alle scholen hebben; we gaan naar de SID-in bijvoorbeeld, er is een beroepenbeurs waar de leerlingen gaan praten, op SmartSchool hebben we het vak studiekeuze waar we alles omtrent studiekeuze samen zetten. Er staan de websites van onderwijsinstellingen, testen (IQ-testen, interesstesten,...), alles wat in het nieuws komt omtrent studiekeuze zetten we erop. Bijvoorbeeld als de slaagcijfers van een richting stijgen. Het CLB komt praten in de klas, we hebben een infoavond voor ouders en infosessies voor leerlingen. Op de groepsvormingsdag beginnen we in het zesde jaar al rond leren leren. We hebben een klassenraad rond studiekeuze. Nu klinkt het allemaal als losse vlokjes, maar die vallen uiteindelijk samen.

Zijn de leerlingen verplicht al deze activiteiten te volgen?

Er zijn verplichte activiteiten zoals de SID-in omdat die tijdens de schooluren plaatsvinden, maar de overgrote meerderheid is vrijblijvend. De

beroepenbeurs is bijvoorbeeld vrijblijvend. Ze moeten zich daar dan voor inschrijven, doorgeven welke beroepen ze willen spreken. Wat zij op SmartSchool doen is vrijblijvend. Of zij dat studiekeuzedossier invullen, volgen we wel op. Dat is eigenlijk verplicht. De meesten zetten daar geen punten op en dan is het nog vrijblijvend. Ik zet er sinds dit jaar wel punten op binnen project wetenschappen. Hier komen soms ook keuzevaardigheden en dergelijke aan bod dus dan kan ik dat quoteren binnen projectattitudes.

Dus eigenlijk beslist elke titularis voor zichzelf of hij er punten op zet of niet?

We zetten er punten op, maar of ze mee tellen of niet, dat beslist hij of zij zelf.

De leerlingen zijn hier van op de hoogte?

Binnen STW, humane, wetenschappen worden daar punten op gezet, maar bij Latijn niet omdat zij geen vak hebben als projecten. Je kan het moeilijk bij Latijn meetellen, want als ze dan buizen voor studiekeuze gaat de leerling zeggen van “ik ken mijn Latijn toch goed”. Bij de meesten wordt het wel beoordeeld.

Hoe verloopt de begeleiding bij eerdere scharniermomenten (eerste en tweede graad)?

Ik heb daar een beetje zicht op. In de eerste graad gebeurt dat vrij goed, ook met interesstesten. Leerlingen zien dan welk beroep of welke richting bij hen past. We doen deze testen tijdens de schooluren.

Er zijn ook infosessies voor leerlingen hier op school. De leerlingen van het tweede jaar komen dan hier op school en krijgen uitleg over de richtingen. Ik denk dat het daarbij blijft. In het vierde jaar gebeurt er te weinig, maar dat gaan we nu bijsturen.

Er zijn nu alleen infosessies voor ouders en infosessies voor leerlingen waarbij de directie rondgaat en vertelt welke mogelijkheden er zijn. Ze zeggen welke richtingen er ongeveer zijn, zeker binnen de school, maar ze kunnen niet elke richting toelichten. Ze vertellen dat er een heel groot aanbod is en gaan niet verzwijgen dat er in andere scholen nog andere mogelijkheden zijn.

Hoe spelen jullie in op de verschillende doelpublieken (ASO, TSO, Allochtonen, autochtonen)?

We hebben bijna geen allochtonen dus wat dat betreft moeten we weinig differentiëren. We zitten nog niet aan 3% denk ik zelfs. Dus daar wordt eigenlijk weinig rekening mee gehouden. Bij ASO en TSO is er eigenlijk ook geen verschil in aanpak. Waarom niet? Omdat die allemaal naar het hoger onderwijs gaan. Allemaal is veel gezegd, maar toch zeker een 93-94% gaat verder studeren. Dat is allemaal daarop toegespitst, naar het hoger onderwijs gaan. En de stap voor iemand die bijvoorbeeld van STW naar de hogeschool gaat is vergelijkbaar met iemand die van wetenschappen naar de universiteit gaat. Voor BSO hebben we wel een aparte aanpak omdat daar de meeste leerlingen gaan werken, maar we bieden een aangepast studiekeuzedossier aan voor zij die zeggen dat ze toch nog iets willen studeren. Dat is dan volledig vrijblijvend.

Wordt er ook op individueel niveau begeleid?

Dat is misschien ook een werkpunt, maar dat gebeurt dus eigenlijk afhankelijk van de titularis. Ik heb met elke leerling een gesprek halverwege het schooljaar (waar wil je naartoe, hoe staat het met je studiemethode,...). Ik heb er 21, dat duurt ongeveer een kwartier de man. Dat zijn uren die ik tussenin moet uitpikken, dus twee keer op een jaar is niet haalbaar. Ze

krijgen wel een individueel advies van de klassenraad waarbij ik alles samenvat wat er in de klassenraad gezegd wordt. Andere leerkrachten doen dat meer. Die van Latijn bijvoorbeeld omdat die ook minder leerlingen heeft. Binnen STW denk ik niet dat dat gebeurt. Dat wordt wel opgevolgd voor elke leerling, maar er vinden geen individuele gesprekken plaats.

Ik hoor dat veel afhankelijk is van de inzet van de titularissen. Op welke manier wordt er gecontroleerd of dat in voldoende mate gebeurt? Is daar een zicht op?

Nee. Ten eerste, we sturen dat als leerkrachten en het is moeilijk als collega te zeggen dat iemand het niet goed is. Dat zou de directie dan moeten doen, maar die hebben dat tot nu toe nog niet gedaan. Er is dus op zich geen controle op, maar als er iets misloopt, gaan de leerlingen wel klagen. We hebben onlangs aan de hand gehad dat er een klas was die zei van "ja in die klas hebben ze een individueel gesprek met de leerkracht gehad en wij niet" en uiteindelijk hebben zij dat dan ook gehad. Dat wordt dus wel een beetje van onderuit gecontroleerd.

Hoe houden jullie rekening met het ontbreken van een studiehouding, inzet, motivatie, de invloed van de naaste omgeving?

We hebben bij het rapport twee bladen zitten waarop de leerlingen twee keer per jaar een zelfevaluatie doen. Ze gaan dan hun eigen studiemethode en inzet scoren. Als de leerling dat invult, ziet de leraar of de inzet en de studiemethode goed is. Dat wordt mee opgenomen in de klassenraad en in het advies dat we op het einde van het jaar geven. Meer kunnen we niet doen, we kunnen hen niet verplichten veertien uren per week te studeren, maar we kunnen wel opsporen

waar het schoentje knelt en daar wijzen we hen dan ook op.

Ik heb gezien in het dossier dat jullie gebruiken maken van Klaar voor Hoger Onderwijs. Daar staan ook testen op. Doen jullie daar iets mee?

Het probleem van deze site, het is op zich een goede site, maar dat is een dossier op zich. We hebben ze nu langs elkaar aangeboden, maar de site hebben we vrijblijvend aangeboden. Dat wordt niet door heel veel leerlingen gedaan omdat ze zoiets hebben van “we hebben ons studiekeuzedossier al en daar zit alles in”. We hebben tijdens de groepsvormingsdagen in het begin van het jaar wel een uur aan de site besteedt en uitleg gegeven over de testen, de website verkent, maar dat was het dan. Er zijn een paar leerlingen die dat gedaan hebben, er komt wel nuttige info uit, maar vaak dubbel met wat via het studiekeuzedossier al boven komt. Ook bij Nederlands wordt rond het aspect taal, academisch taalgebruik, gewerkt.

Hoe ver gaat de begeleiding? Stopt die als de leerlingen een keuze gemaakt hebben?

Die stopt eigenlijk met de klassenraad. Dat is het eindpunt. We hebben dan heel het proces afgelegd; oriënteren, informeren, beslissen. We geven dan een advies: je hebt veel kans op slagen, weinig kans op slagen,... Nu met het eindrapport komen we daar wel op terug, maar eigenlijk stopt het met de klassenraad.

Gebruiken jullie specifiek materiaal voor de begeleiding?

Het studiekeuzedossier is eigenlijk een bundeling van alles. En op SmartSchool is veel informatie terug te vinden: kosten van een kot, waar kan je iets studeren,...

Hebben jullie een specifiek leerkrachtenteam dat zich bezig houdt met de begeleiding? Zijn zij hiervoor bijgeschoold?

De titularissen van het zesde jaar. Ze zijn niet bijgeschoold, maar tijdens de infoavonden voor de ouders zijn zij aanwezig wanneer het CLB over de structuur van het hoger onderwijs vertelt en daardoor zijn ze ook wel goed op de hoogte.

Houden jullie een specifieke klassenraad over de studiekeuze van de leerlingen? Hoe worden die studiekeuzes beoordeeld? Op basis van de richting waar de leerlingen nu in zitten? De motivatie?

We kijken naar verschillende dingen. Ten eerste naar niveau. Bijvoorbeeld als iemand van STW zegt “ik wil farmacie gaan doen”, dan geven we toch de nodige feedback. Qua studiehouding, kunnen ze wel genoeg studeren naargelang nodig zal zijn. Ook de studiemethode bekijken we. Dan hebben we nog een vakje met varia. Bijvoorbeeld “past deze richting wel bij jou?”. We gaan nu nieuw invoeren dat onze vier pijlers besproken worden: is je inzet goed? Haal je meer dan 70%? Hoe zit het met je motivatie? Hoe zit het met je studiemethode? Dat zijn de vier dingen die belangrijk zijn om te slagen in het hoger onderwijs en we weten dat omdat we daar een enquête rond gedaan hebben. De oud-leerlingen die slaagden, hadden deze vier pijlers allemaal.

Werken jullie samen met andere scholen rond dit thema?

Nee. Er zijn wel scholen die vragen naar onze werking.

Hoe verloopt de samenwerking met het CLB rond dit thema?

Het CLB komt uitleg geven. Ze hebben meer een informerende functie. Ze leggen de structuur van het hoger onderwijs aan leerlingen en ouders uit. Vanaf dan zijn ze beschikbaar voor individuele problemen. Ze maken zich bekend tijdens zo een informatiesessie en daarna kunnen de leerlingen er naartoe gaan. Ze hebben eerder een ondersteunende rol.

Worden ouders betrokken in het begeleidingsproces? Hoe?

Eerst tijdens de infoavond. In het begin van het jaar worden ze ingelicht over het proces wat de leerlingen zullen doorlopen. Het studiekeuzedossier wordt op drie momenten ingeleverd en telkens wordt een handtekening van de ouders gevraagd. Dan zien de ouders de beoordeling van de titularis over de mate waarin hun kind met zijn of haar studiekeuze bezig is. Tijdens oudercontacten wordt hier ook soms over gepraat.

En oud-leerlingen?

Die betrekken we ook. Ten eerste door hen te bevragen. We hebben een enquête over het verloop van hun studies. Ten tweede hebben we een databank met de gegevens van de oud-leerlingen van de laatste vijf jaar met wat ze gestudeerd hebben en emailadres. Zodanig dat onze leerlingen die vragen hebben over een bepaalde richting hebben, hen kunnen mailen. Ze komen ook praten over hun ervaringen met het hoger onderwijs. Vroeger was dat op een infoavond, nu doen we dat op de groepsvormingsdag. Oud-leerlingen zijn een nuttige bron van informatie. Die spreken ook veel meer aan dan de leerkrachten. Dat is één van de beste bronnen die we gebruiken.

Bijlage 3: Interview met begeleider van school B

3 juni 2013 – interview met GOK-coördinator en *begeleider schoolverlatersproject* van school B

Heeft de school een uitgeschreven visie en beleid inzake levensloopbaanbegeleiding?

Bij ons zit dat in een aantal projecten. Het zit in GOK, binnen leren leren is het opgenomen en we hebben graadcoördinatoren die samenwerken met CLB en dergelijke en bepaalde leerlingen helpen met studiekeuze. Het is nogal verweven. Er wordt echt wel aan gewerkt binnen onze school. Het is niet zo afgelijnd. We hebben wel schoolverlatersprojecten, die kaderen er ook wel in, maar het is niet zo dat het een apart verhaaltje is. Het is ook opgenomen binnen het schoolwerkplan.

Kan ik deze uitgeschreven visie en beleid krijgen?

Wat kan, is het schoolverlatersproject mee op papier te geven. Dan heb je grotendeels een idee van hoe het werkt. Je ziet dan ook wat er dit jaar gebeurd is. Het is een project wat we al een aantal jaar doen en waar we samen met het CLB aan werken. Er staat ook in geschreven met welke leerlingen dat gedaan wordt. Er staat ook de presentaties van externen en andere activiteiten beschreven.

Hoe is die visie en dat beleid tot stand gekomen?

Er is eigenlijk altijd wel heel wat aandacht besteed aan het schoolverlaten. Het is een stukje in het GOK-beleid verweven geraakt. We hebben ook samengewerkt bijvoorbeeld met het hoger onderwijs door bijvoorbeeld taaltesten te doen om te kijken hoe ver de leerlingen daar staan. Er wordt ook een taaltest afgenomen om hen voor te bereiden op hoger onderwijs en

om te kijken of we daar moeten remediëren. Dat wordt ook gedaan bij de zesdejaars in september. Voor wie dat nodig is, wordt er dan ook geremedieerd. De zesdejaars werken ook in de loop van het jaar met het CLB en de godsdienstleerkrachten rond dit thema. Er worden ook specifieke klassenraden ingericht.

Het schoolverlatersproject hebt u zelfstandig ontwikkeld?

Ja. Elk jaar verandert dat. Er zijn een aantal dingen die vaststaan, maar het wordt aangepast aan de noden van het moment. We vragen ons steeds af wat er nodig is. We springen vaak op projecten die door externen worden aangeboden, bijvoorbeeld van de PXL. Het gebeurt ook in samenwerking met het CLB en de titularissen. Er is een leerlingenportfolio. Er wordt aan gewerkt in de lessen zedenleer en godsdienst. Het is niet een verhaal van één of twee personen.

Wordt die visie en dat beleid door het hele team gehanteerd?

Er is een heel team dat eraan werkt. Het zit verweven in de school. De informaticaleerkrachten, de titularissen, de leerkrachten zedenleer en godsdienst en de vakleerkrachten werken er allemaal aan. Iedereen weet goed wat zijn of haar taak is. Er wordt steeds afgestemd wat wel en wat niet goed gaat en dan worden de nodige aanpassingen gedaan. Via klassenraden zit het beleid er ook in.

De samenwerking met het CLB verloopt ook goed. Het klikt heel erg goed en we moeten maar een halfuur vergaderen en wat randvoorwaarden aanpassen.

Wat wordt er concreet gedaan rond studiekeuze in de derde graad? Waar en wanneer vindt dit plaats?

Met de zesdejaars ASO en TSO gaan we naar de SID-IN. Met de BSO-leerlingen gaan we naar de nieuwe beurs, Verruim Je Horizon.

Er zijn TSO-leerlingen die er eigenlijk baat bij zouden hebben een stukje van het BSO-traject te kunnen volgen, maar dat gebeurt nog niet.

Wat er verder nog gebeurt, kan je terugvinden in het schoolverlatersproject.

Hoe verloopt de begeleiding bij eerdere scharniermomenten (eerste en tweede graad)?

Er worden ook klassenraden ingericht om te kijken welke richtingen ze willen studeren.

De eerste graad is de middenschool. Dat is apart van ons. Daar gaat een delegatie van onze leerkrachten, de directeur en de leerlingbegeleider van de tweede graad altijd vertellen aan de tweedejaars wat er bij ons allemaal gevolgd kan worden en wat ze verwachten. Dat doen ze op het einde van het schooljaar. We proberen de doorstroom van de middenschool naar hier vrij logisch te houden.

Van de tweede naar de derde graad hebben we nog veel instroom van vijfdejaars die van andere scholen komen. Voor de rest hebben we onze eigen leerlingen. Elke richting, de vakleerkrachten, stelt zichzelf voor bij de vierdejaars.

Dan hebben we nog van het zesde naar zevende jaar, want we hebben ook Se-N-Se-jaren. We mikken dan op onze eigen TSO- en BSO-leerlingen. We geven dan een uurtje uitleg over deze richtingen. We gebruiken daarvoor oud-studenten die afgestudeerd zijn en een job hebben. Ook leerlingen van de huidige lichting komen

spreken. Dat verhaaltje brengen we ook naar buiten in andere scholen. We vertellen daar ook nog wat de mogelijkheden na Se-N-Se zijn, bijvoorbeeld verder studeren, jobs, avondonderwijs,...

Hoe spelen jullie in op de verschillende doelpublieken (ASO, TSO, Allochtonen, autochtonen)?

We hebben een klein verschil tussen ASO en TSO doordat we voor de leerlingen TSO nog het Se-N-Se-project organiseren. Dan kunnen ze bijvoorbeeld eerst zo een richting volgen ter voorbereiding op het hoger onderwijs.

We maken géén onderscheid tussen allochtonen en autochtonen. Wij streven gelijke kansen na. Voor ons zijn zij hetzelfde en krijgen ze dezelfde behandeling. Als we merken dat er specifieke noden zijn, dan komen we daar wel aan tegemoet. We kijken eigenlijk niet naar afkomst, maar kijken hoever ze staan en als we merken dat er noden zijn, dan kijken we hoe we ze individueel kunnen begeleiden.

Het is niet zo dat er bijvoorbeeld specifiek allochtone sprekers uitgenodigd worden?

Dat hebben we wel gedaan. We werken samen met het PRIK, een initiatief van de provincie. Zij brengen wel allochtone sprekers mee, maar we zetten ze niet voor alleen een groep allochtonen. In die zin wordt er wel rekening mee gehouden, maar we gaan niet de allochtone leerlingen apart nemen. We zorgen dat er succesverhalen van alle kanten komen.

We hebben bijvoorbeeld ooit aan de hand gehad dat een leerling van ASO komt vertellen wat hij bereikt heeft en de leerling van TSO zegt dan: "fantastisch voor u, maar ik kan me daar niet mee identificeren". Nu proberen we daar wel rekening mee te houden.

De klastitularissen nemen soms contact op met oud-leerlingen, naargelang het huidige publiek, en laten die dan komen spreken. Dat is allemaal heel flexibel.

Wordt er ook op individueel niveau begeleid?

De klastitularis en het CLB doen dat. De leren leren groep kijkt er ook naar. Typisch voor deze school is dat de voeling tussen leerkracht en leerling veel groter is dan in andere scholen. We kunnen daar dus ook beter op inspelen.

Sommige problemen worden ook aangekaart met de GOK-coördinator. We zitten ook samen in een project met de unief, het TTT-project. Zij nemen enkele leerlingen individueel in begeleiding.

Zo werk ik ook met het SOHO-project, in samenwerking met PHL-studenten van het derde jaar lerarenopleiding, die spreken dan ook voor de klas.

We hebben ook studiekeuzebegeleiding en namiddagbegeleiding waarbij PHL-studenten leerlingen helpen bij het studeren onder de examens.

We zitten in bijna elk project met externen waar mogelijk is.

Hoe houden jullie rekening met het ontbreken van een studiehouding, inzet, motivatie, de invloed van de naaste omgeving?

We doen de golewe-test. Dat dient om de motivatie en studiekeuze te testen. Op basis van die testen worden werkpunten aangehaald. We vertellen dan waar we binnen de school nog aan werken.

Leerlingen houden dit dan ook bij in een leerlingenportfolio.

Hoe ver gaat de begeleiding? Stopt die als de leerlingen een keuze gemaakt hebben?

We houden een overzicht bij van de oud-leerlingen met wie wat aan het doen is.

Op die manier volgen we onze oud-leerlingen op. De directeur krijgt ook automatisch resultaten van oud-leerlingen. Daar baseren we ons wel op. We houden ook de gegevens van de Se-N-Se-leerlingen bij om terug contact met hen op te kunnen nemen in kader van het project.

We zijn gestart met het bijhouden van een databank, maar dat ligt nu even stil.

Gebruiken jullie specifiek materiaal voor de begeleiding?

Powerpoints, folders, brochures. We werken ook met het boekje Klaar Voor Hoger Onderwijs en de golewewebsite. Ze hebben dan ook nog het portfolio en ze moeten hun eigen resultaten ingeven op SmartSchool. In het eerste trimester werken we rond zelfkennis. In de tweede periode zijn ze bezig met zich te informeren. In het derde trimester moeten ze een keuze maken.

Hebben jullie een specifiek leerkrachtenteam dat zich bezig houdt met de begeleiding? Zijn zij hiervoor bijgeschoold?

Ja, de informatica-leerkrachten, de vakleerkrachten, de leerkrachten godsdienst en zedenleer, de titularissen, de taalcoördinatoren en de werkgroep leren leren, en de leerlingenbegeleider werken eraan mee. Zij zijn wel niet specifiek bijgeschoold. Ze zijn wel aanwezig op de infosessies van het CLB over het hoger onderwijs, dus zo zijn ze wel wat op de hoogte.

Houden jullie een specifieke klassenraad over de studiekeuze van de leerlingen? Hoe worden die studiekeuzes beoordeeld? Op basis van de richting waar de leerlingen nu in zitten? De motivatie?

We houden zo een klassenraad, ja. Zowel de motivatie en de resultaten spelen een rol.

We hanteren een soort van stappenplan. We kijken ook naar de inzet die de leerling zelf vertoont om een studiekeuze te maken. Het wordt gebaseerd op wat de leerlingen over zichzelf vertellen (leerlingenportfolio), ervaringen van leerkrachten en hun resultaten.

Werken jullie samen met andere scholen rond dit thema? Hoe gaat dat in zijn werk?

Ja met de hogescholen dan voor o.a. het SOHO-project, het TTT-project. Wij gaan dan in andere scholen spreken over onze Se-N-Se-opleidingen.

Hoe verloopt de samenwerking met het CLB rond dit thema?

Die zitten in de leren leren groep. Ze zitten in het schoolverlatersproject. Ze geven individuele begeleiding.

Worden ouders betrokken in het begeleidingsproces? Hoe?

Ze krijgen de uitslag van deliberaties op papier. Er is in het begin van het jaar ook een ouderavond waarin het begeleidingsproces wordt uitgelegd en de ook het belang van hun tussenkomst verteld wordt. Op dat moment wordt ook de structuur van het hoger onderwijs aan hen uitgelegd.

En oud-leerlingen?

Elke klastitularis kent zijn of haar oud-leerlingen. Zij nodigen dan naar keuze oud-leerlingen uit om eens te komen spreken voor de klas.

Elke klastitularis beslist voor zich of hij iemand uitnodigt?

Ja. Dat is een beetje à la carte. Soms zijn er oud-leerlingen waar je weinig voeling mee hebt of die weinig interessante dingen te vertellen hebben. Er bestaat op dit moment nog geen gestructureerde database. Die is nog in opbouw.

Bijlage 4: Interview met begeleider van school C

20 februari 2013 – interview op uitnodiging van begeleider

U wou concreet weten wat wij allemaal doen rond doorstroming en oriëntering. Goh, ik vind dat eigenlijk een heel belangrijke thema omdat dat de corebusiness is van het onderwijs. Waarom? Wat moet je in het onderwijs doen, vind ik? Leerlingen onderwijs bieden zodat ze dus een goede studiekeuze kunnen maken om later dus verder gaan te studeren of een goed beroep te kiezen wat in het verlengde van hun capaciteiten ligt. Daarom is doorstroming en oriëntering echt wel belangrijk. We hebben, hadden dat niet expliciet opgenomen binnen ons GOK-actieplan opgenomen, maar omdat dat eigenlijk toch wel vrij belangrijk is, hebben we het voor deze cyclus wel opgenomen. Ook omdat we er al redelijk wat rond deden. We zijn eigenlijk heel kleinschalig begonnen. Wat was dat toen? De leerlingen van het ASO en TSO gingen naar de SID-in en daar werden voorbereidingen op gedaan. Zo is dat begonnen, maar dat was eigenlijk, vond ik, dat de leerlingen daar niet genoeg informatie over hadden, er moest meer rond gedaan worden. Dan hebben we het project Accent Op Talent bijgemaakt, dat kwam uit vanuit het PRIK. Dat waren hogeschoolstudenten uit het eerste of tweede jaar die naar scholen toekwamen om te komen zeggen van wat is dat allemaal, verder gaan studeren, wat zijn de obstakels die je tegenkomt, maar wat is er ook fijn aan? Dus de twee dingen. We zijn daar met de school op gesprongen. We doen dat al drie, vier jaar denk ik. Dus dat ze jaarlijks hier op school komen, ergens in april, dus dat ze zowel ons BSO-, TSO- en ASO-leerlingen komen uitleggen, we hebben ook een

zevende jaar en daar gaan er ook soms nog verder van studeren, wat het is om verder te studeren. Zo is dat toen begonnen. Toen was er zoiets van er zijn ook leerlingen van het ASO, BSO, TSO die gaan werken en daar wilden we dan ook een beetje meer uitleg rond geven. Wat is dat als je stopt? Wat moet je dan allemaal doen? Dan hebben we daar de VDAB bij betrokken. Eerst was dat vanuit de vakbonden, maar we wilden het neutraal houden. Eerst waren dat de socialisten, dan die van de katholieken. Om het neutraal te houden hebben we dan aan de VDAB gevraagd of ze dat wilden doen. In het begin deden ze dat niet, maar dan hebben ze dat blijkbaar toch wel aangepast, want vorig jaar is het van de VDAB uit gekomen. Dan zijn die mensen er ook bij betrokken en uitleg komen geven van “wat moet je doen als je stopt?. Je moet je gaan inschrijven, je komt op de wachtlijst terecht.” Al die dingen allemaal. En dan hadden we ook nog zoiets van, het leger, dat is ook een mogelijkheid om verder te studeren. Dan hebben we die mensen ook uitgenodigd. We hadden toen ook de vraag gesteld aan Unizo om te komen, omdat er ook zelfstandigen zijn, want er zijn bij ons ook een aantal leerlingen die import en export van auto's doen (lacht), maar die hadden dat toen niet. Vorig jaar kon er niemand niet op inspringen, maar het jaar ervoor zijn die wel eens gekomen, maar hadden ze zelfstandigen in de klassen tijdens PAV in de klas laten uitleggen wat het is om zelfstandige te zijn, ook de vereisten enzo. Wat we tijdens al die sessies merkten, want dat toen we nu toch al drie, vier jaar, merkten we toch een beetje dat de leerlingen die niet echt de vaardigheden hebben die nodig zijn om goed te functioneren binnen het beroep of

verder te studeren. Dan zijn we op zoek gegaan naar iets waardoor we onze leerlingen beter konden trainen. Eerst konden testen op die vaardigheden en hen dan daarop konden trainen. Dan zijn we op de LEMO-toetsen gestoten. Dat is specifiek voor ASO- en TSO-leerlingen. BSO kan dat ook, maar we hebben toen wel gemerkt, tijdens de uitleg ervan, dat dat voor de leerlingen eigenlijk ging over studievaardigheden. Het gaat bij hen meer over beroepsvaardigheden. Ook vanuit het werkveld kwam heel dikwijls de vraag aan het werken rond arbeidsattitudes. Tijdens die LEMO-toetsen, als we daarvan naar de bijscholingen gingen, hebben we dan ook gevraagd of ze een alternatief voor beroepsleerlingen hadden. Ze zeiden toen dat ze eraan bezig waren, maar de aanvraag nog moesten doen. We hebben toen gezegd dat we eraan wilden meewerken, want dat het voor de school een verrijking is. Vorig jaar hebben we dus op het einde van het schooljaar een brief gekregen met de vraag of we er nog steeds aan mee wilde werken. We zijn meteen op de kar gesprongen. We hebben nu dus LEMO-testen voor de ASO- en TSO-leerlingen en we zitten in het project, Kickstart noemt dat, daar zijn we mee een pilootschool van, en dan gaan we dus de leerlingen testen op arbeidsattitudes. Heel dat project is nog in een startfase en we zijn daar dus nu nog rond aan het werken. De tweede week voor de vakantie is de test, een piloottest, afgenomen. Aan de hand daarvan gingen ze kijken of ze nog vragen moesten veranderen of niet. Ik moet wel zeggen dat de leerlingen hier heel enthousiast over waren.

Werkt het hetzelfde als de LEMO-test? Moeten ze vragen beantwoorden?

Het is hetzelfde als de LEMO-test. Ze krijgen een vragenlijst en op het einde krijgen ze een overzicht van welke

arbeidsattitudes ze goed in zijn en aan welke ze nog moeten werken. Dus daar zijn we nu aan aan het werken.

Dat is nu een pilootproject, daar zijn we mee bezig in het BSO, TSO.

In het ASO hebben we dus dit jaar voor de eerste keer die LEMO-testen afgenomen. Men heeft dan die toetsen besproken op de klassenraad. Nu zijn ze bezig om aan die vaardigheden te werken. Soms gebeurt dat individueel met een leerling waarvan ze denken dat die er in de groep op uitviel, maar als ze zien dat er in een bepaalde groep dezelfde vaardigheden zijn die niet tot uiting komen, dan werken ze er in groep aan.

Dat is dan binnen een bepaald vak?

Ja, of via seminarieonderwijs.

Dat is wat betreft de LEMO-toetsen. Dat is wat we voor een groot stuk doen rond doorstroming en oriëntering. Wat we nog doen, we proberen goed bij te houden hoe het zit met de resultaten als ze verder studeren. Ook naar aanleiding daarvan hebben we die LEMO-testen ingevoerd. Omdat we ook merkten dat een groot deel van de leerlingen die afstudeerden, het niet haalden of heel wat vakken moesten meenemen naar het tweede jaar. We merkten dat daar iets schortte. Vandaar de invoering van de LEMO-toetsen. Dat is in essentie waar we mee bezig zijn rond doorstroming en oriëntering.

U bent daar nu veel mee bezig, maar zijn er nog leerkrachten of andere personeelsleden die hiermee bezig zijn? Is hier een team voor opgericht die hier wat gespecialiseerd in is.

Naast meneer X, niet.

Heeft u een visie- en beleidstekst rond studiekeuzebegeleiding?

De directie is daarmee bezig dus ik denk wel dat er binnen de scholengemeenschap, want ze zijn nu

heel campusgericht aan het werken, dat ze daar nu die visies uit aan het schrijven zijn. Dus in de nabije toekomst zullen die wel komen.²¹

U heeft uw mening over het begeleidingstraject verteld, maar komt deze overeen met de visie van de school?

Ik denk dat wel ja. Ik denk dat ik in de lijn spreek van wat de directie voor ogen heeft. Ze vindt dat ook een heel belangrijk item vermits wij inspectie hebben gehad en die was niet goed. Dus dat is een element waar nog aan gewerkt moet worden en ik denk dat mijn visie in het verlengde ligt van waar zij aan denken.

Er wordt meegedaan aan de SID-in en de leerlingen worden hierop voorbereid. Gebeurt dit altijd in dezelfde periode?

Ja, het CLB-team heeft dat in zijn planning opgenomen. Deze planning wordt aan het begin van het schooljaar besproken, maar dat is altijd rond dezelfde periode.

Jullie nemen ook deel aan de nieuwe beurs “Verruim je Horizon”. Hoe worden de leerlingen daarop voorbereid?

Er wordt uitleg gegeven van wat er gebeurt op de beurs. Dan gaat ze samen met de leerlingen de verschillende routes verkennen. Vervolgens mogen de leerlingen zelf kijken wat ze in welke route vinden. Ze gaan dus samen met het CLB verkennen wat er allemaal te beleven is. Ze moeten op voorhand kiezen welke routes ze willen volgen. Je kan kiezen tussen 6 routes, maar doordat ze hier

voornamelijk in de harde sector zitten, hebben we de keuze beperkt tot 4 routes. Willen ze de twee andere routes doen, moeten ze op zaterdag zelfstandig terug gaan. Dat heeft ermee te maken dat we voor elk groepje een begeleider moeten voorzien. We hebben vanuit de organisatie de info gekregen dat we voor elk groepje een begeleider moeten voorzien zodat we kunnen toekijken dat de leerlingen er ook effectief mee bezig zijn.

Dat zijn dan “gewone leerkrachten” of ook leerkrachten die speciaal rond studiekeuzebegeleiding bezig zijn?

Dat zijn voor een groot stuk stagebegeleiders. De stagebegeleiders van de zesdejaars zijn meestal ook de klastitularissen. Naar het einde van het schooljaar toe krijgen ze ook soms vragen van “meneer, wat vindt ge daarvan? Of ik zou die richting willen doen”. Daarom hebben we specifiek die mensen erop gezet omdat ze dan ook in de klas samen een nabespreking kunnen doen.

Om eventjes terug te komen op dat van Accent op Talent. Dat wordt nu nog steeds gedaan?

Ja, voor het ASO zeker! Omdat onze TSO- en BSO-leerlingen de schoolverlatersinfo van de VDAB en Op stap naar een job, op de nieuwe beurs krijgen. Maar dan zitten we ook met “wat na secundair onderwijs”, mensen die gaan verder studeren. Dus dat gaan we opnieuw opnemen. En we gaan ook eens kijken of onze leerlingen BSO, TSO genoeg info hebben gekregen over dat jobverlaten en anders nemen we dat ook opnieuw terug op. Ik denk dat ze op de beurs daar heel summier, algemeen rond werken op de beurs en daarom dat we een verdieping op school voorzien.

²¹ Het campusgericht denken werd pas ingevoerd vanaf het schooljaar 2011-2012. Vandaar dat er aanpassingen moeten gebeuren en alle visie- en beleidsteksten nog niet op punt staan.

Ik heb ook vernomen dat jullie in de eerste graad rond Project HorizonTaal werken. Klopt dat?

We hebben daarmee gewerkt. Vorig jaar hebben we dat ook in de tweede graad gedaan, maar de eerste graad is eigenlijk een andere directie. Die werkt ook met HorizonTaal. Magda heeft ons toen warm gemaakt om dat in de tweede graad te doen, ik vond dat ook een leuk project. Maar toen we dat met onze leerlingen uit de tweede graad deden, heeft dat zijn doel voorbijgeschoven. Ten eerste ging dat een stukje verder op wat je gaat doen, je gaat je richting verder bepalen, maar hier hebben ze hun richting al voor een stukje bepaald. Ten tweede ging het ook over taalbeleid. Maar we zagen dat onze leerlingen niet veel zelf deden. Ze kozen bijvoorbeeld voor sport zodat ze een activiteit konden doen, maar ze deden daar zelf niet veel mee. Dan hebben we daar met Magda een evaluatie rond gemaakt en dan heeft Magda ook gezegd dat ze wilde kijken hoe we dat op een andere manier konden invullen, meer in de richting van de keuzes die de leerlingen al gemaakt hebben. We gaan dus kijken of we het project niet op een andere manier kunnen invullen. Project HorizonTaal zoals het oorspronkelijk was, doen we hier dus niet meer. Waar het nog wel gebruikt wordt, is in de methodeklassen van de ASO-kant. Voor een groot stuk ook omdat de methodiek die HorizonTaal gebruikt nauw aansluit bij de methodiek uit de methodeklassen. Dus daar wordt er wel nog een vrij grote waaier van HorizonTaal gebruikt. Ook voor een stukje om aan horizonverruiming te doen.

Al de leerlingen die nu moeten kiezen, hebben dit wel in de eerste graad gehad?

Een groot deel van de leerlingen heeft dat gehad, maar we hebben ook te maken met instroom vanuit andere scholen en zij hebben dat niet gehad.

Wat wordt er nu in de tweede graad gedaan rond studiekeuze?

Daar zijn we dus nu aan het werken. De bedoeling is om een schone leerlijn te trekken tussen eerste en tweede graad. Zodat je binnen HorizonTaal al kan werken naar welke richtingen je toe kan gaan. In de tweede graad wilde ik dan werken rond de talenten van de leerlingen en in de derde graad rond die eigenlijke studiekeuze, welke scholen, welke richtingen. Vermits HorizonTaal hier dan niet zo goed is verlopen, hebben we dat project in de tweede graad stopgezet, maar dat wordt wel terug opgenomen als we er verder rond gaan werken. Het was echt de bedoeling daar een mooie leerlijn rond te trekken. Die lemotesten en wat we nu doen, was daar een heel goed vervolg op. Zoals je in de tweede graad al de vaardigheden kon testen, dan kon je daar in de tweede graad rond werken en specifiek rond studiekeuze werken in de derde graad. Dat is uiteindelijk de bedoeling, maar dat is nog een groeiproces.

Hoe wordt er dan rond het ontdekken van die talenten gewerkt?

Enerzijds zijn er ook lemotesten. De leerlingen maken daar een portfolio rond, maar of er nog dieper wordt in gegaan op andere dingen, dat denk ik eigenlijk niet.

Ik vind persoonlijk wel dat we nog te weinig met externe organisaties werken rond dit thema. Daarmee bedoel ik ook met hogescholen en universiteiten bijvoorbeeld, vooral dan rond het afstemmen van eindtermen op de startcompetenties van het hoger onderwijs.

Hebben jullie een gedifferentieerd beleid?

Wij hebben hier vooral allochtone leerlingen, dus op dat vlak is er weinig differentiatie nodig. Vanuit Accent Op Talent, het PRIK dus, komen er dan wel enkele allochtonen spreken, maar daar zitten ook gewoon Belgen tussen.

Naar de ouders toe proberen we ze wel te betrekken door bijvoorbeeld uitleg te geven over de structuur van het onderwijs tijdens een infoavond, maar dat gebeurt voornamelijk voor de ASO- en TSO-leerlingen.

Ze worden ook op de hoogte gebracht via brieven enzo, maar we moeten vaststellen dat de betrokkenheid van de ouders niet zo groot is.

Wordt er ook individueel rond studiekeuze gewerkt?

Dat gebeurt voor een stuk door het CLB waar ze altijd terecht kunnen, maar de studiebegeleider helpt leerlingen ook verder met individuele vragen. Hij gaat dan op zoek naar informatie om het aan de leerlingen door te geven. Ook de meeste leerkrachten uit de derde graad geven wel een beetje info aan de leerlingen.

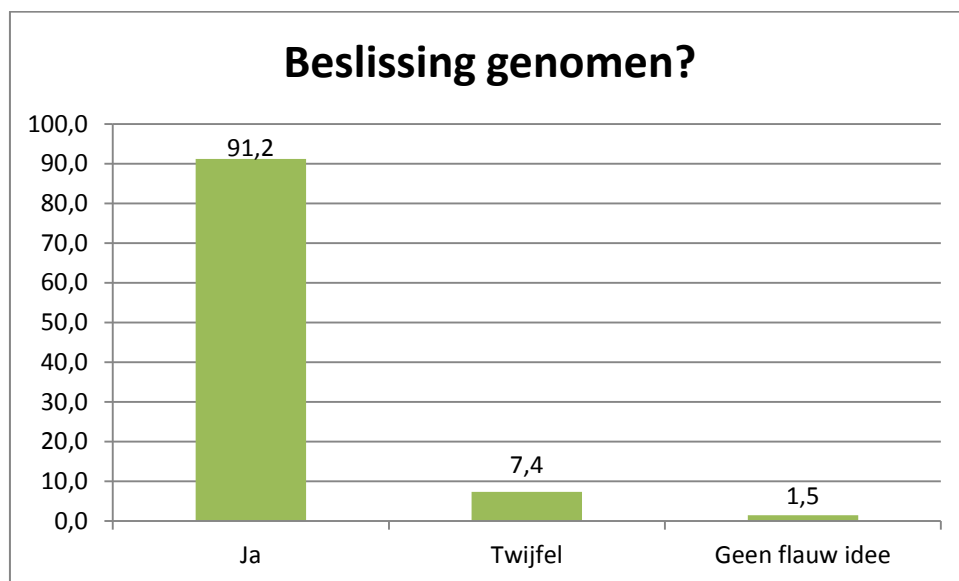
Is de begeleiding specifiek opgeleid voor deze materie?

Nee, zij zijn enkel op de hoogte van zaken door eigen interesse of door het bijwonen van informatiemomenten van het CLB. Dat is een punt wat ik zeker moet opnemen met de directie dat de leerkrachten uit de derde graad wat beter ingelicht worden.

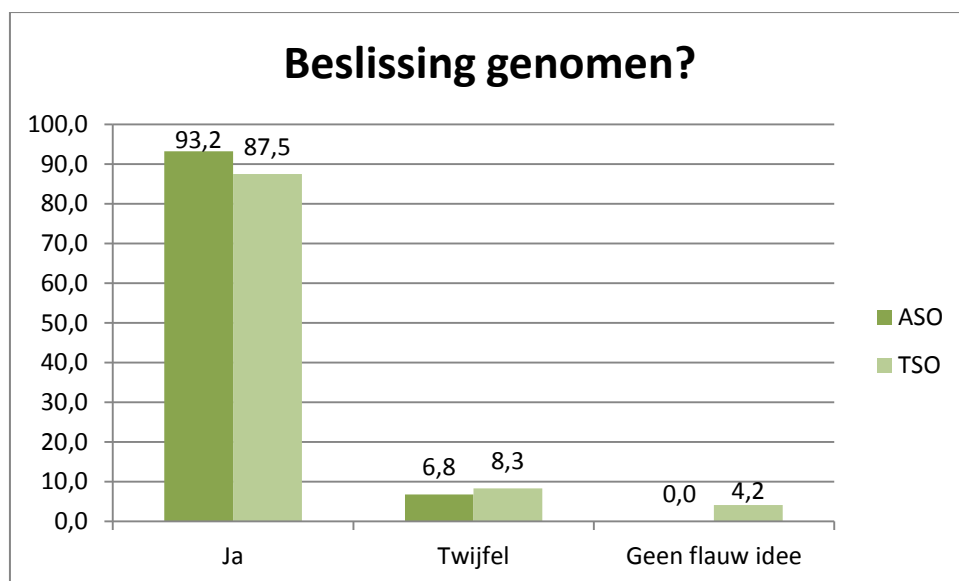
Wordt er ook een specifieke klassenraad gehouden?

Ja, ook voor de kerstvakantie wordt er één georganiseerd om de leerkrachten mee te delen rond welke vaardigheden nog gewerkt moeten worden bij de leerlingen. Dat wordt afgeleid aan de hand van de resultaten van de lemo-testen.

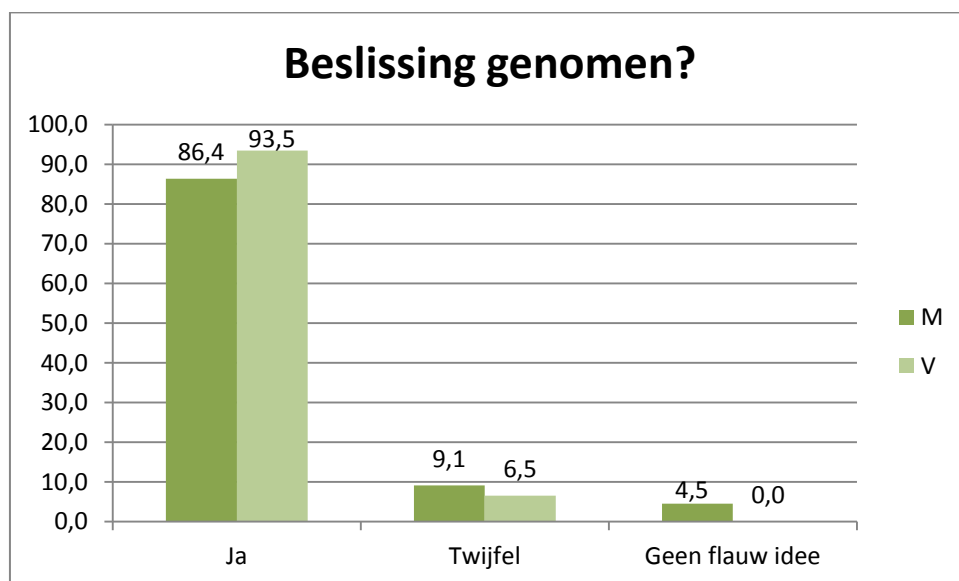
Bijlage 5: Grafieken resultaten enquête school A

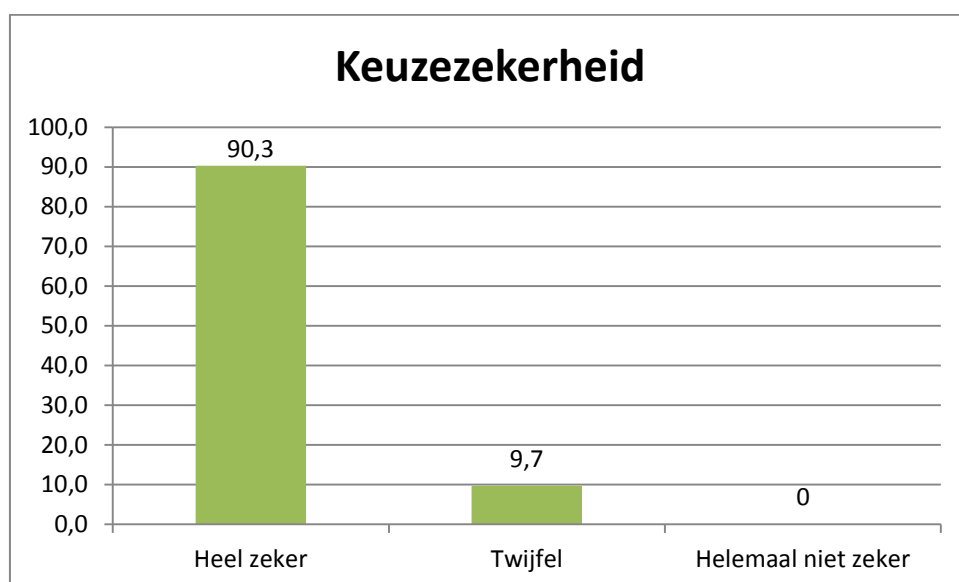
Figuur 1: Studiekeuze alle leerlingen

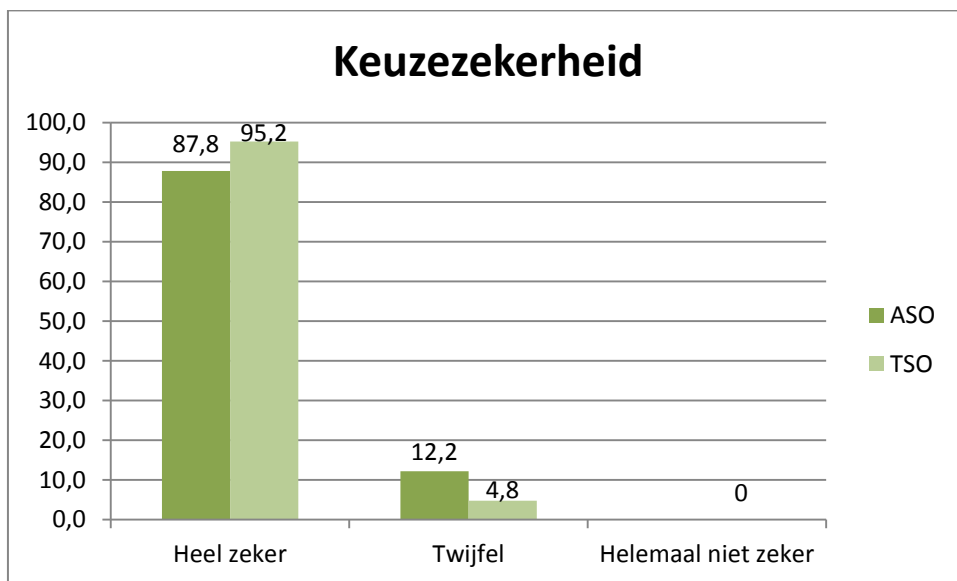
Figuur 2: Studiekeuze ASO/TSO

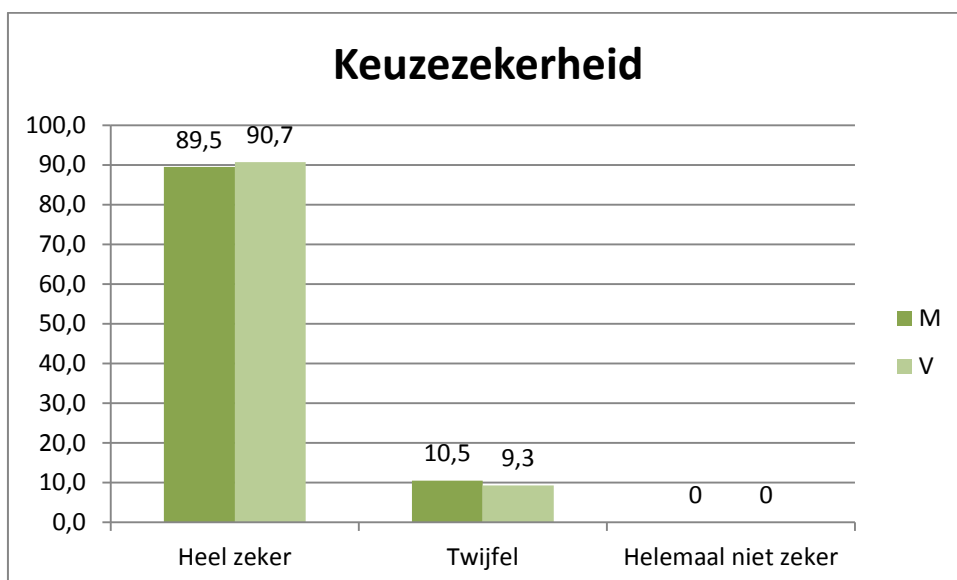
Figuur 3: Studiekeuze M/V

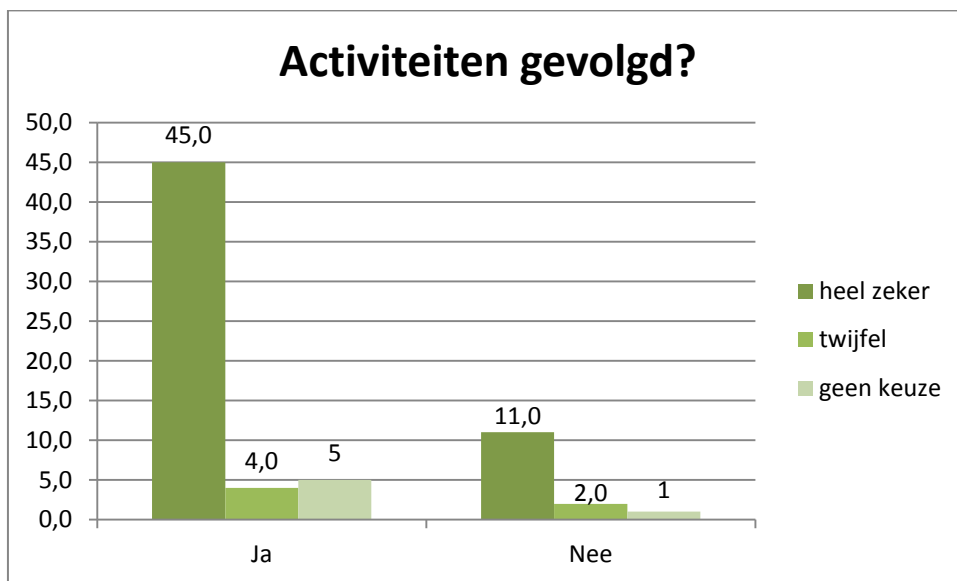
Figuur 4: Keuzezekerheid alle leerlingen die keuze maakten

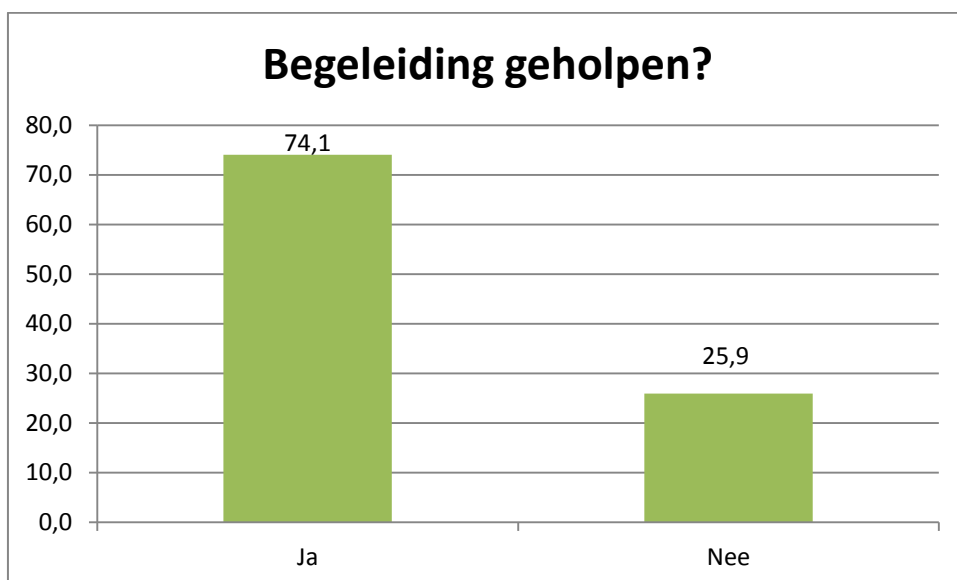
Figuur 10: Keuzezekerheid ASO/TSO

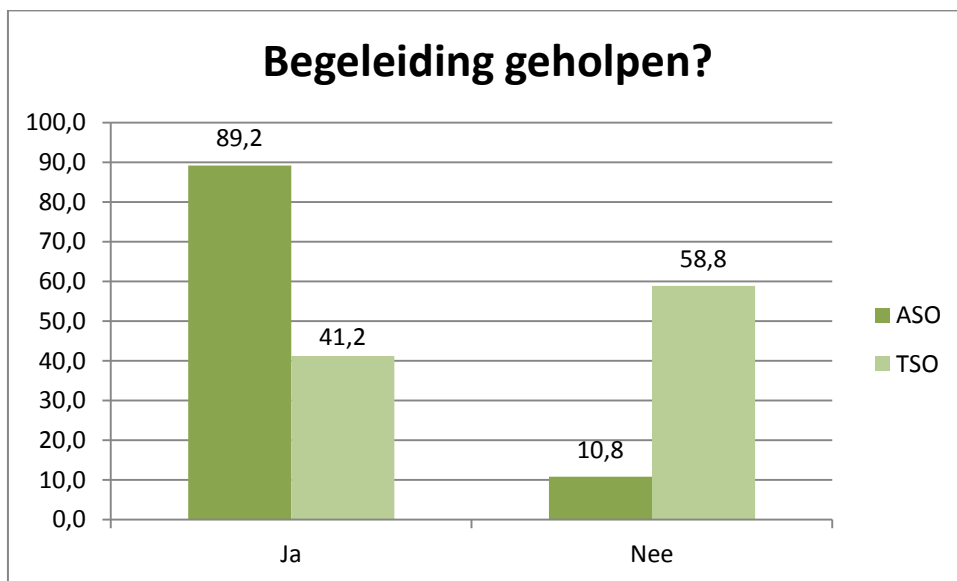
Figuur 11: Keuzezekerheid M/V

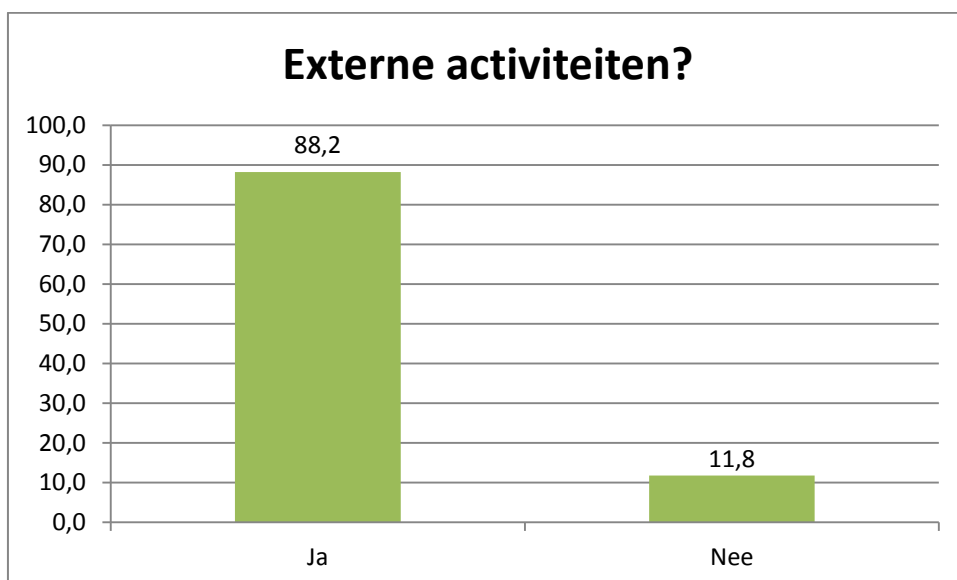
Figuur 12: Invloed begeleiding op keuzezekerheid volgens resultaten enquête

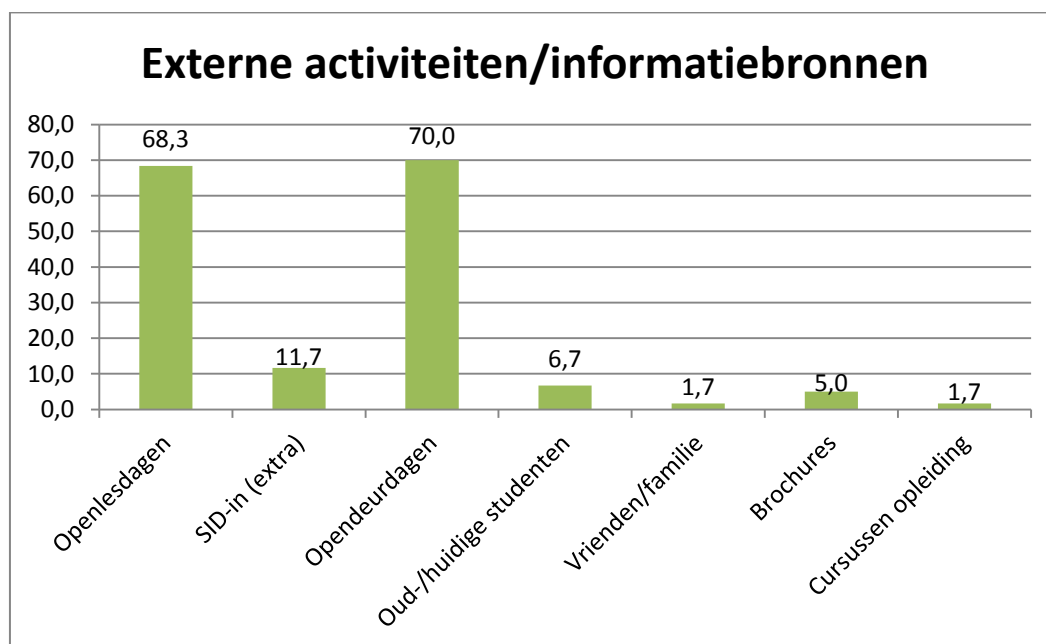
Figuur 13: Invloed begeleiding op keuzekerheid volgens leerlingen

Figuur 14: Invloed begeleiding op keuzekerheid volgens leerlingen - opsplitsing ASO/TSO

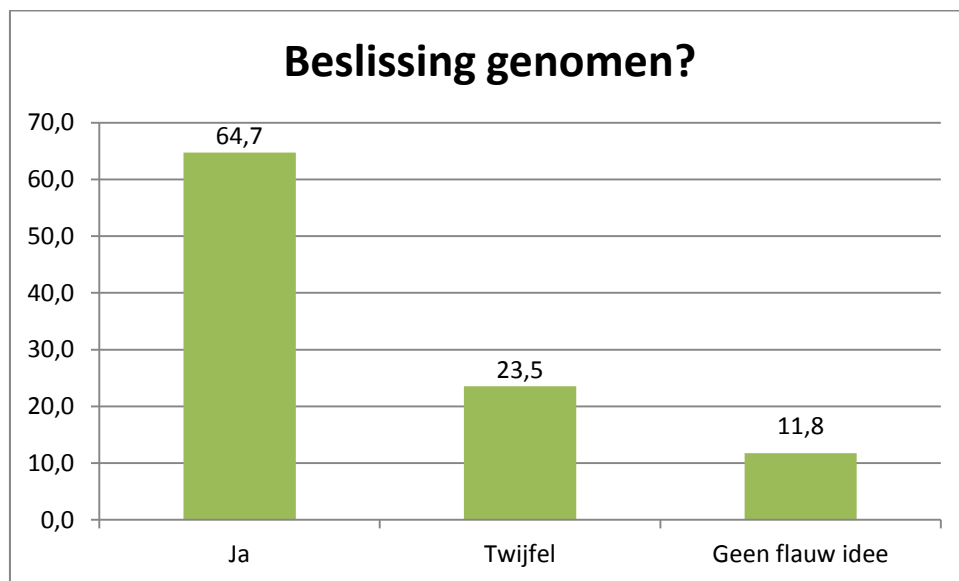

Figuur 15: Deelname externe activiteiten

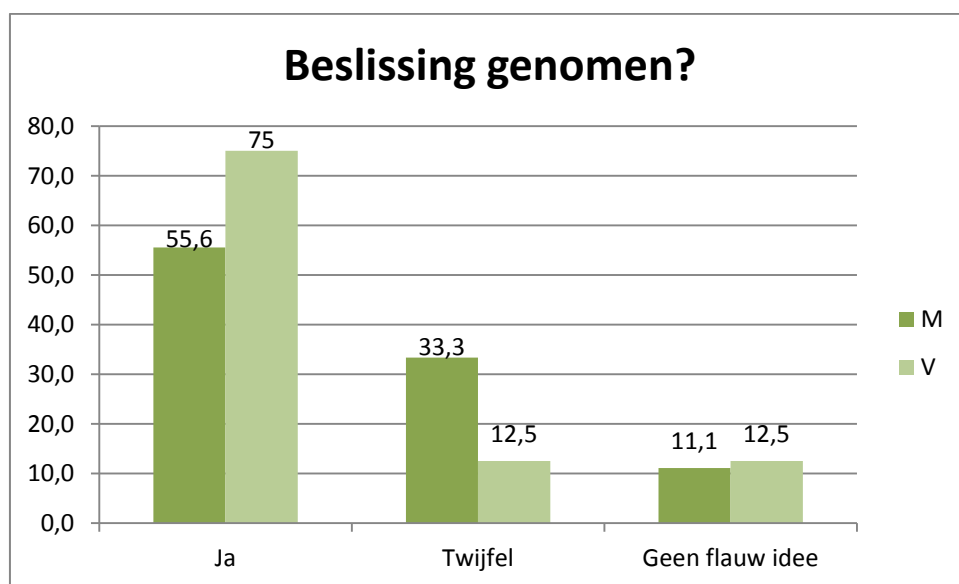

Figuur 16: Externe activiteiten/informatiebronnen

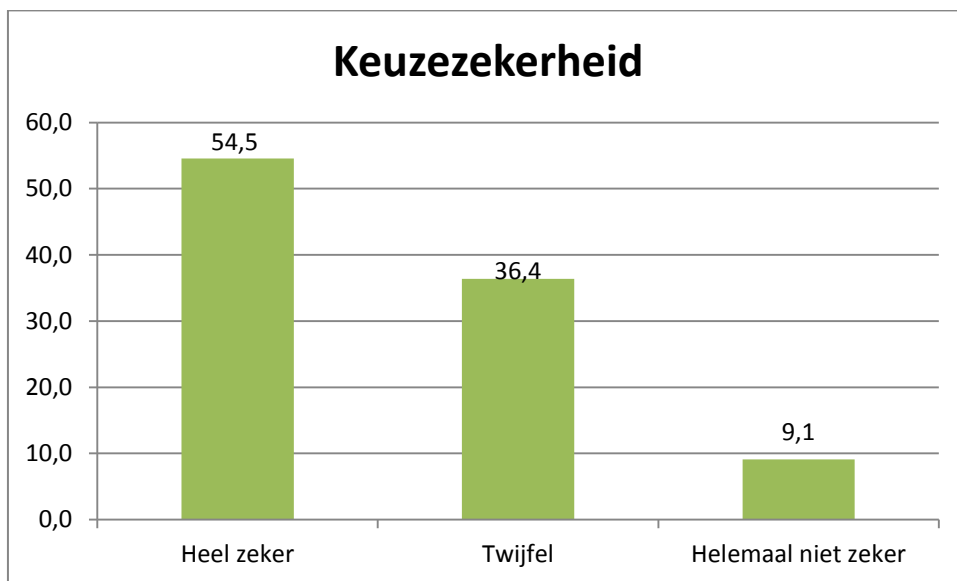
Bijlage 6: Grafieken resultaten enquête school B

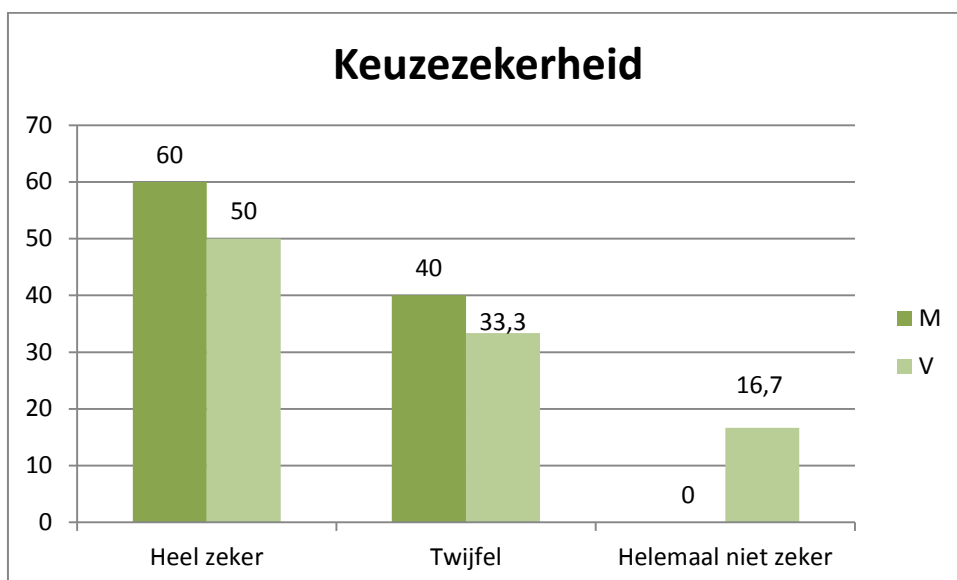
Figuur 17: Studiekeuze alle leerlingen

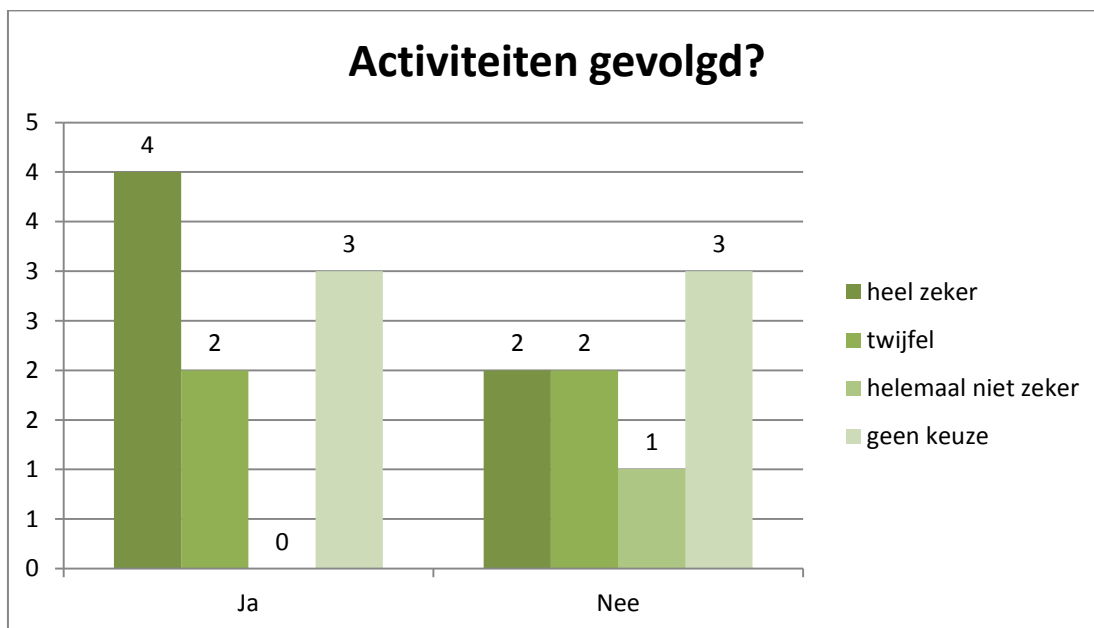
Figuur 18: Studiekeuze M/V

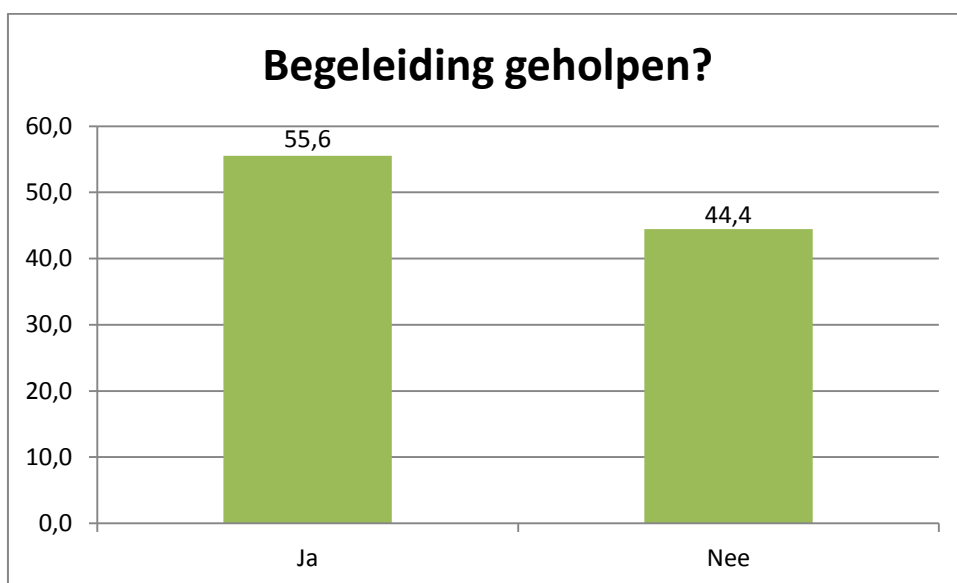
Figuur 19: Keuzezekerheid alle leerlingen die keuze maakten

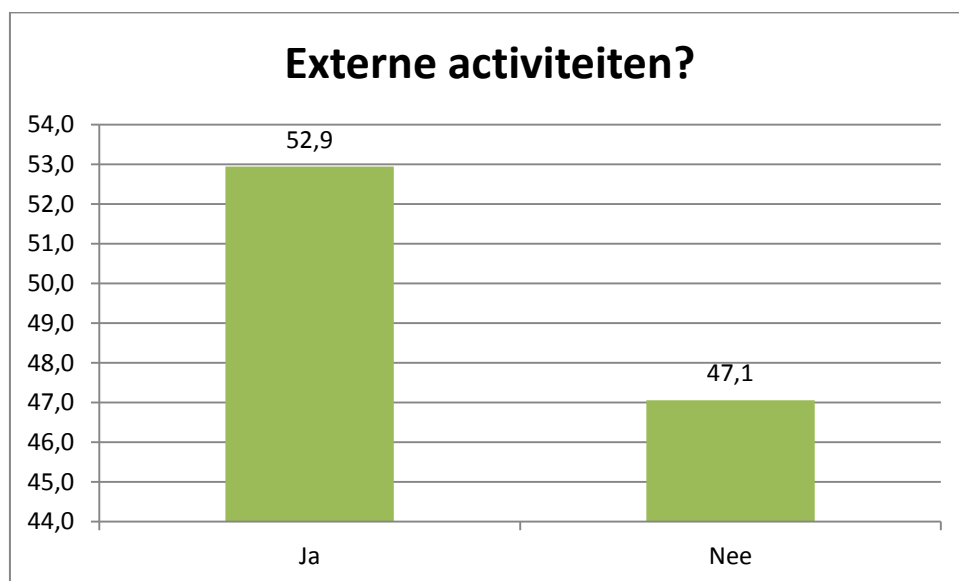
Figuur 20: Keuzezekerheid M/V

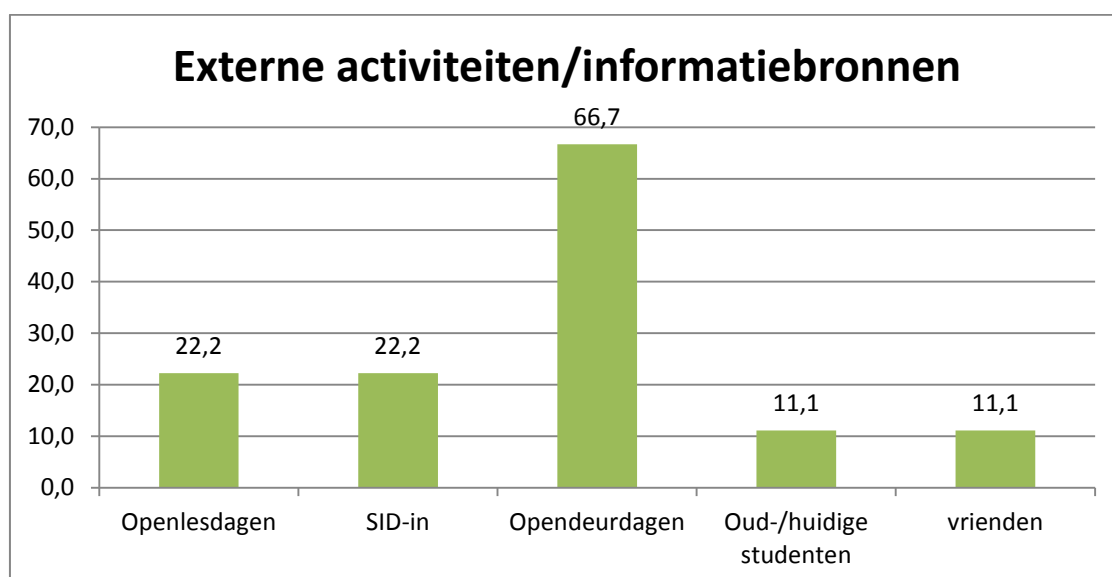
Figuur 21: Invloed begeleiding op keuzezekerheid volgens resultaten enquête

Figuur 22: Invloed begeleiding op keuzekerheid volgens leerlingen

Figuur 23: Deelname externe activiteiten

Figuur 24: Externe activiteiten/informatiebronnen

